

ناو هروک:

- ۱_ رووداوی دلته زینی یوتبوری \ سه رنوسه ر ۲
- ۲_ سه ده مین سالی له دایک بوونی برتولت بریشت \ فه ره یدوون نازری ۳
- ۳_ شیکردنه وه یه ک بو سیسته می په روه رده \ به شی دووهه م \ سه لام عبدالله ئیبراهیم ۹
- ۴_ پیویستی نووسینی کوردی به لاتین \ ریپوار ۱۴
- ۵_ سوسیال دیموکراته کانی ته وروپا و مه سه له ی کورد \ ئاوات سه عید ۱۶
- ۶_ شیعر: \ مه شخه ل \ ته ها قادری \ سه فین عه لی ۲۴
- ۷_ نامه ی مارکس بو فردیناند لاسال \ سلیمان قاسمیانی ۳۱
- ۸_ بو پشتیوانی له ته سلیمه نه سرین \ ده سته ی نووسه ران ۳۴
- ۹_ تایتانیک، سیمبولی وه حشیگه ری و نابه رابه ری \ فه ره یدوون نازری \ ته ها قادری ۳۵
- ۱۰_ روژیک که دایکیشم ده توانی \ قدسی قاضی نور \ گه لویژ ۴۱
- ۱۱_ حیجابی ئیسلامی و منالان \ وت وویژ له گه ل په روین کابولی ۴۶
- ۱۲_ دیدار ۴۹
- ۱۳_ سه لمان روشدی پشت به کی ده به ستی؟ \ ئیره ج فه رزاد ۵۰
- ۱۴_ نامه ی عه باس شوان بو ریپوار ۵۳

رووداوی دلتەزینی یوتبوری

سەر نووسەر

سلیمان قاسمیانی

نیوهشەوی پینجشەممە لە سەر جومعه، ۲۰ ی مانگی ئۆکتۆبەر، ۶۲ لاو لە شاری یوتبوری لە سوید، لە کلپەیی ئاگردا گیانیان لە دەست دا. ئەم رووداوه تال و دلتەزینە کاتیک رووی دا که لاوان لە دیسکویەک که خویان ریکیان خستبوو، کوبوونەوه و لە شادی و خوشی دابوون. تا ئیستاش که ئەم دیرانه دەنووسین، هوی ئاگرگرتنی لوکالی دیسکویەکه روون نەبوو تەوه و لیکولینەوهی پولیس کوتابی پێ نەهاتوو.

هوی ئەم کارهساته هەرچی بووی، راستی یهکی تال ههیه که به ههچ دهسهلاتیک ناشارد ریتەوه نەویش نەو جودایی یه که داسه پاره به سەر خه لکی موهاجیر له کومه لگای سویدی دا. بیجگه له ههشت لاو، باقی قوربانیه کانی ئەم کارهساته دلتەزینە منالانی موهاجیر بوون. نزیك به ۴۰۰ لاو له شوینیک بو دیسکو کوده بنهوه که تهنیا بو ۱۵۰ کهس جیگای بووه. کاتیکیش که بلیسهی ئاگر ده که ویتە گیانی لاوانی گهرمی هه لپه رکی، به شیکێ زوریان به هوی چووک بوونی جیگا و ریگای دهربازبوون، ده که ونه ژیری و گازی دوو که ل ئەمانیان لی ده بری.

ئیمه له ژماره ی داهاتوودا زیاتر له و باره وه دەنووسین. لیره دا تهنیا هاو ده ردی خومان له که ل تهواوی کهس و کار و دوست و ناشنای ئەم قوربانیانه ده رده برین. ئەم خه مه قورس و گرانه، خه میکی هاوبه شی ئینسانی یه و ئیمه ش به تهواوی وجوده وه خومان له و خه مه دا به به شدار ده زانین.

به بونه‌ی سه‌دهمین سالی له دایکبوونی برتولت بریشت

نووسینی فهره‌یدون نازری

"فه یله سوفه کان تا به ئه مرو به شیوه‌ی جوراوجور دنیایان ته فسیر کردووه، مه سه له که به لام گورینییه تی." مارکس — تیزی یازده مه م سه باره ت به فویه رباخ

(۱)

بریشت له نامه یه کدا بو ترتیاکوف نووسی: "مه سه له تزکیه ی بینه ر به هه لخروشاندنی هه ست نیه، به لکوو گورینییه تی؛ یا لانی که م چاندنی تویی ئه و گورانگاری یه یه له ده روونی دا، که بتوانی له ده ره وه ی تیاتردا بیته به ر. بریشت زور که نج بوو کاتیک که به م بوچوونه گه یشت و تا کوتایی ژیانی بو گه یشتن به م تامانجه تیکوشا.

بریشت سالی ۱۸۹۸ له شاری "ئاگسبورگ"ی ئالمان له بنه ماله یه کی خاوه ن کارگه، له دایک بوو. له سه رده می شه ری یه که می جیهانی دا، له ته مه نی ۱۶ سالی دا، له گوشاری مه دره سه که یان دا پیشنیاری به قوتاییه کان ده کرد که بو خزمه ت به نیشتمان بچن بو مه یدانه کانی شه ر. سالیکی دواتریش شیعیکی به بونه ی له دایکبوونی قه یسه ری ئالمان نووسی. به لام زوری پی نه چوو که راستی یه کانی تالی شه ر، که خوی له مه یدانه کانی شه ر دا شاهیدیان بوو، سه باره ت به عادل بوونی قه یسه ر و پیروزبوونی خاکی نیشتمان، خستی یه شکه وه.

بریشت به دوای وه لامیکه وه بو هوی ئه م شتانه وه که شورشی ۱۹۱۸ ی ئالمان، شاری له دایکبوونی خسته خروش. ناوی حیزی "سپارتاکوس" و رابه ره کانی "روزا لوگزامبورگ" و "کارل لیبکینیش" که وته سه ر زاری خه لک. کومونیسته کان به ته مابوون حکومه تیکی شورایی له ئالمان دا دابمه زرینن. ئه م حکومه ته ته نیا ماوه یه کی کورت له سه ر کاربوو ئیمکانی ئه وه ی پی نه درا که کاریکی ئه وتو بکات.

بریشت سه باره ت به شاری له دایکبوونی نووسی: ئالای ده سه لاتی شورایی هه لکرا. خه سته خانه ی شار ته نیا ناوه ندی چه کداری له شاری ئاگسبورگ بوو و منیان وه کوو ئه ندای "کومیتته ی شورشگیری ئاگسبورگ" هه لپژارد. من ئیستاش ناوی "فوسیچفسکی"، بولشه ویکی پولونیاییم له بیرماوه که سه روکی کومیتته که بوو. ئیمه ته نانه ت چه کداریکیشمان ن بوو و هیچ بریاریکمان له سه ر میلی کردنی بانک یا داخستنی کلیسیاه ک ده رنه کرد.

شورشی ئالمان شکستی خوارد به لام ریگه ی بریشت ساخ بووه وه. ئه و به ده وری خویه وه دنیایه کی پر له تاوان و وه حشیکه ری ده بینی. بریشت دژی به م نیزامه بوو بوو و پیی وابوو که ئه م دنیایه ده بی به شیوه یه کی شورشگیرانه بگوردی. بریشت توانایی هونه ری خوی خسته خزمه ت شورش و پیک هینانی ئه م ئال و گوره شورشگیرانه یه. کومونیزمی ئالمان، شورشی ئوکتوبر و به تایبه ت نووسراوه کانی لینین، بریشت ی هینابووه سه ر ئه م قه ناعه ته که کریکاران ده بی ده زگای ده وه له تی بورژوایی تیک بشکینن و ده سه لاتی شورایی دابمه زرینن.

سالی ۱۹۲۶ که وته فکری نووسینی شانویه ک سه باره ت به "چونیه تی گهرانی ده غل ودان له جیهان" دا. پیوستی خویندنه وه ی ئیقتصاد، بریشت ی گه یانده وه مارکس، و له ومه ودوا ئیتر له حزه یه ک له خویندنه وه ی به ره مه کانی رابه رانی گه وره ی کریکاری نه که وت و به پیی ته عبیری غالب که له و سه رده مه دا له کومونیست و مارکسیست

هه بوو، ده کری بوتری که تا ناخری ژیانی، کومونیست و مارکسیست مایه وه.

بریشته له سه رده میک دا هه لسوورانی کومه لایه تی خوی ده س پیکرد که جوولانه وه ی کومه لایه تی کومونیزم، هیرشیکی گه وره ی بو له به یین بردنی نابهرابه ری، چه وسانه وه و وه حشیکه ری حاکم به هوی ده سه لاتی بورژوازی به وه، ده ست پیکردبوو. شورشی گه وره ی ٹوکتیه بر و شورشی ئالمان توپیکی ئه م هیرشه بوون. لنین و روزا لوگرامبورگ دوو رابه ری گه وره ی ئه م جوولانه وه یه بوون که بریشته ناسیای ته واوی له گه ل به رهه مه کانی هه ردوویان هه بوو. تریتاکوف ده لی که بریشته به رهه مه کانی لینین ی به ده نگه ی به رز ده خوینده وه. بریشته هه ولی دا که ژیاننامه ی روزا بکا به شانو. به لام دوایی مه سه له که ی پی زور گه وره و ئالوز و تراژیک بوو و به قه ولی خوی داخی دلی کریکارانی تازه ده کرده وه.

له سالی ۱۹۲۶ را له گه ل به رهه مه کانی مارکس ئاشنا ده بی. و تا کوتایی ژیانی له هه موو سه فه ره کانی دا وینه یه کی مارکس و ئینگیلیس ی پی بوو و له سه ر میزه که ی خوی دای ده نا و به رهه مه کانی ده خوینده وه. تیکه لایوون له گه ل ئه م جوولانه وه کومه لایه تی یه، به ئاشکرا کاری کرده سه ر بریشته. به لام به دوا ی شکست هینانی شورشی ٹوکتیه ر و سه رکه وتنی ناسیونالیزمی رووسی؛ دوا ی هیرشی فاشیزم و تیک شکانی له لایه ن هیزه کانی په یمانی یه کگرتوو... مروثایه تی و کومونیزمیش پاشه کشه یه کی گه وره یان پیکرا، که ئاکامه ی داوینی بریشته یشی گرت.

ئاکامی نیگاتیقی ئه م مه سه له یه له هه لسوورانی سیاسی بریشته دا له به رچاوتره تا وه کوو له به رهه مه هونه ری یه کانی دا. ئه و تا کوتایی ژیانی، سوپیه تی به وولاتیکی سوسیالیست ده زانی که به هوی خستنه ژیر ئازادی یه کانی تاکه که س، تووشی هه ندیک هه له بووه. سه ره رای ئه وه ی که ئه ندامی هیچ چیزیک نه بوو، به لام به و جووره ی که ده بوو له رابه رینی سالی ۱۹۵۳ ی کریکاران (له ئالمانی روژه لات) پشتیوانی نه کرد و به ئاشکرا ره خنه ی له "کوماری دیموکراتی ئالمان" ی بو سه رکوتی خویناوی رابه رینه که نه گرت و شیعیکی ته نزیش که له م باره وه نووسی بووی بلاوی نه کرده وه.

بریشته هه رهه وه ها له سه رده می هیرشی دژی کومونیستی "مه ک کارتی" له ئامریکا، کاتیک که وته به رده م "کومیتته ی پارله مان سه باره ت به هه لسوورانی دژی ئامریکایی"، به ئاشکرا دیفاعی له کومونیزم نه کرد. خوشبه ختانه ئه م هه له سیاسی یانه به و ئه ندازه ی که له مه یدانی سیاسی یه وه زه ره دیان بوو، کاردانه وه یه کی وه هایان له مه یدانی هونه ری یه که ی دا نه بوو. بریشته له م مه یدانه دا هیچ کات ته سلیمی "ژیدانوفیزم" و "رنالیزمی سوسیالیستی" نه بوو و شیوه ی سه ربه خوی خوی هه بوو که خوی به "رنالیزمی راسته خو" ناوی دینی.

(۴)

بریشته وه کوو گه وره ترین شاعیر و شانونووسی ئه م سه ده یه ناسراوه. ئه و به رهه مه کانی خوی بو گورینی خوینه ران و بینه رانی به رهه مه کانی ده نووسی و ده یهه ویست که خه لک ببن به کومونیست. برشته ووتویه تی: "ئه رکی هونه رمه نده کانی ئالمانی دیموکرات بلاو کردنه وه ئیده کانی کومونیزمه". بریشته له مه یدانی تیاتردا، و بو به رهه مه ینانی ئه م ئال و گوری یه، یا بو چاندنی ده غلی ئال و گوری، تیئوری یه کی پیشکه ش کرد که به "تیاتری حیماسی" ناسراوه. ئه م تیئوری یه ی بریشته له به رانبه ر ئه و سوننه ته یه که به "تیاتری دراماتیک"، یا "ئه ره ستویی" ناسراوه و "ستانیسلاوسکی" ئه کته ری به ناوبانگی رووس فورموله ی کردبوو و ره واجی پیداوو. بریشته تیئوری خوی له به رانبه ر تیاتری دراماتیک دا، به کورتی به م شیوه ی خواره وه ده رده بری:

تیاتری دراماتیک

۱- پیلان ته ریژی. ۲- وا ته کات که بینه ر له و شته ی که له سه ر خانی شانوکه دا روو ده دا خوی له بیر بچيته وه. ۳- مه یدانی هه لسوورانی بینه ر که م ده کاته وه. ۴- ته جره به یه ک ده دا به بینه ر. ۵- بینه ر ده بیته به شیک له شتیک. ۶- به گویی بینه ردا ده خوینی. ۷- ده ست له هه سستی غه ریزی ئینسان نادا. ۸- بینه ر له ناو جه رگی به رهه مه که دایه. ۹- خه لک به شدار ده کا له ته جره به کانی خوی دا. ۱۰- ئینسان به گریمان ده گیری. ۱۱- ئینسان له گوران نایه. ۱۲- ته ئکیده که ی له سه ر کوتایی یه. ۱۳- هه ر ته کتیک، خولقینه ری ته کتی دواتره. ۱۴- گه شه کردن پیشان ده دا. ۱۵- گه شه کردن له هیلکی راست دا ده بینی. ۱۶- به ئیجبار زانینی گه شه کردن له سه ره خو. ۱۷- ناسینی ئینسان وه کوو دیارده یه کی نه گور. ۱۸- عقل، بوون دیار ده کا. ۱۹- هه ست

تیاتری حیماسی

۱- شتیک ده گیریتته وه. ۲- وا له بینه ر ده کا که وه کوو که سیکی که له ده ره وه دایه، سه یری شانویه که بکات. ۳- مه یدانی هه لسوورانی بینه ر فراوان ده کات. ۴- وینه یه ک له جیهان ته دا به ده ست بینه ره وه. ۵- له گه ل شتیک به ره و روو ده بیت. ۶- راویژ ده کا. ۷- ده گاته ئاستی زانست. ۸- بینه ر له ده ره وه راده گیری. ۹- لی ده کولیتته وه. ۱۰- ئینسان خالی سه ره کی پرسیاره که یه. ۱۱- ئینسان هه م خوی ده گوردری و هه م گورانکاری پیک دینی. ۱۲- ته ئکیده که ی له سه ر ره وته. ۱۳- هه ر ته کتیک سه ره خویه. ۱۴- موتتاج ده کات. ۱۵- گه شه کردن پیچاوپیچه. ۱۶- فرتکه به ستن. ۱۷- ناسینی ئینسان وه کوو پروسه. ۱۸- بوونی کومه لایه تی، عقل ی ئینسان دیاری ده کات. ۱۸- بیرکردنه وه. هه ره کوو ده بینری، بریشت تیئوری یه که ی خوی له سه ر میتودی زانستی مارکیستی دامه زاننده وه و ته نانه ت ته م تیوری یه ش خوی به شتیک کی که له گورانهاتوو ده زانی.

(۳)

بریشت وه کوو ئاتیئیسیت و ماتریالیستیک که هه ولی ده دا به شیوه یه کی دیالکتیکی بدوی و به رهه م بخولقینی؛ به هوی کردار و به رهه مه کانی یه وه ئینسانیکی گه وره یه. ته و دژی زولم و زوری، هه لاواردنی ئینسانه کان، نایه کسان ی و تاوانی بی ته ژماری نیزامی سه رمایه داری بوو و به قه له م و به کرده وه دژی ته م کاره ساته هه لده ستایه وه. به لام خه باتی بریشت که وته سه رده میکه وه که ئیتر خه بات دژی چه وسانه وه، ناسیونالیزم و مه زهه ب برست و توندی جارانی نه مابوو و خویشی سه باره ت به و ناسیونالیزمه ی که کوله که ی روحی سوسیالیزمی بورژوایی له سوقیه ت بوو، هه لویستی نه بوو. سه ره رای ته م که م و کووری و هه له سیاسی یانه، بریشت زور به رهه می هه میشه زیندووی خولقاند که خویندنه وه و دیتنیان پله ی زانیاری ئینسان په ره پی ده دا و ده رکی مروث له جوانی به رینتر و قولتر ده کات. هه لاواردن و زولم و زوری به لای ته وه وه ژیرخانی کومه لگای سه رمایه داری بوون و پیی وابوو که ته نیا ئالو گوریکی شورشگیرانه ده توانی کوتایی به مه بینی. به رهه مه کانی بریشت ته بیعه ته ن زور شت ده ده ن به خوینه ر و بینه ره کانی؛ باوه ر به گورانی شورشگیرانه ی کومه لگا و تیکوشانی له پسان نه هاتوو یه کیک له و شتانه.

کورته یه ک له ژيان و ئیشاره یه ک به بریک له به رهه مه کانی برتولت

بريشت Bertlot Brechet

- ۱۸۹۸ له ناگسبورگ ی Augsburg، ئالمان، چاوی به ژین پشکوت.
- ۱۹۰۸_۱۹۰۴ مه دره سه ی سه ره تایی له ناگسبورگ.
- ۱۹۰۸_۱۹۱۷ له ده بیرستان، ناگسبورگ، یه کیک له ئیدیتوره کانی گوڤاری مه دره سه.
- ۱۹۱۷ ناونوسین له به شی پزیشکی دانشگاهی موونیک Munich.
- ۱۹۱۸ یه که مین ورژنی Version شانوی بعل Baal. وه ک پزیشکیار برا بو سه ربازی. بریشت
- ۱۹۱۹ نووسینی شانوی «ته پله کان له شه ودا». لیون فوخت وانگر له سه ر ئه م شانونامه یه ده نووسی:
- «داستانی سه ربازیکه که له شه ر ده گه ریته وه و ده بینی که ده سگیارنه که ی دووگیان کراوه و له لایه ن باوک و دایکه پوول په رستییه وه له مال وه ده ر نراوه؛ له مه یخانه و شه قامه کریکاری یه کان بانگه واز ده کری بو شورش؛ کچه که ش له گه ل سه بازه که له خه بات دا به شداری ده کا؛ سه باز که ده بینی ئیستا کچه که هی خوبه تی شورش به جی دیلی، ده سستی هاوری یه که ی ده گری و به ره و مال ده گه ریته وه که له وی ته ختیکی گه وره و سپی چاوه روانیانه. ئه و به «مشروطه» ی خوی گه یشتووه و شورش بو برسیه کانه.»
- ۱۹۲۱ «له جه نگلی شاره کان.»
- ۱۹۲۲ «ته پله کان له شه ودا». دیته سه ر شانو و خه لاتی کلیست Kleist Prize وه رده گری. «بعل» له ۸۰۰ دانه دا بلاو ده بیته وه.
- ۱۹۲۳ «له جه نگلی شاره کان» و «بعل» دینه سه ر شانو.
- ۱۹۲۴ «ژیانی ئیدواردی دووهه م»، ئاداپته ی نمایشنامه یه کی مارلوه Marlowe. دیته سه ر شانو.
- ۱۹۲۸ نووسینی «ئوپرای سی پوولی» و هاتنه سه ر شانوی. سرگئی تریاکف Sergei Tretykov
- ده باره ی ئه م به رهه مه ده نووسی: «رووداوه کانی شانوکه له دوو دنیا دا ده خرینه پیش چاو. دنیای خه یال و دنیای راسته قینه. له مه یدانی یه که م هه تاوی دادگه ری هه موو لایه کی روون کردووه ته وه. کاربه ده ستان جه نایه تکاریکی چه په ل ده گرن که له کونه مشک دا خوی شار دووه ته وه. له دنیای راسته قینه دا ده سه لاتی دیکتاتوری له ده سستی هه مان کابرای چه په ل و جه نایه تکار دایه که سه روکی پولیس ده ستیار و گه واده که یه تی.»
- ۱۹۳۰ شانونامه ی «پشکووتن و تیداچوونی شاری ماهاگونی»، «ئه وه ی وتی ئه ری و ئه وه ی وتی نا» و «کرده وه جی به جی کراوه کان» دینه سه ر شانو.
- ۱۹۳۱ سناریوی فیلمی «Kuhle Wape» و نمایشنامه ی «ژان ی پیروزی ئاغه ل».
- ۱۹۳۲ شانونامه ی دایک، که له سه ر رومانی «دایک» ی گورکی نووسراوه، دیته سه ر شانو.
- ۱۹۳۳ شانوی "که لله خر و که لله تیژه کان" ته واو ده کا.
- له گه ل هاوسه ره که ی "هیلینا وایگل" ئالمان به جی دیلی و ده چیته پاریس، پراگ و وین.
- «حه وتمین گوناھی گه وره» له پاریس نیشان ده دری.
- ۱۹۳۴ رومانی «سی پوولی» له ئامستردام بلاو ده کاته وه.
- ۱۹۳۵ ده چیته مسکو. چند شانونامه ی کورت له ژیر ناوی «ترس و نه کبه تی رایشی سیهه م» ده نووسی.
- ۱۹۳۶ نیشان دانی «که لله خر...» به زمانی دانمارکی له کپنهاگ.
- ۱۹۳۷ هاتنه سه ر شانوی «تفه نگه کانی نه نه کارا»، که سه بارت به شه ری ناوخیی سپانیا نووسراوه، له

پاریس.

۱۹۳۸ هشت دیمه ن له «ترس و نه کبه ت...» له پاریس نیشان ده دری. نه م کتیبه بیست و هشت دیمه نه که هر کام له خویدا ته واوه و هه موویان باسی ژیان له ژیر ده سه لاتی «نازی»یه کان ده که ن. یه که مین ورژنی «ژیانی گالیله» له سی حه فته دا ده نووسی. نه م به رهه مه شاکاریکی جیهانی یه که بریشت سه باره ت به «نه نکیزیسیون» نووسی. گالیله، زانای گه وره ی نه ستیره ناس، سه لماندی که زه وی به ده وری هه تاو دا ده گه ری. نه م راستیه به پیچه وانه ی نه و درو گه وره یه که به ردی بناغه ی «مه سیحیه ت»ی له سه ر دانراوه. قه شه و رابه رانی مه زهه بی مه سیحیه ت ده یانگوت که زه وی ناوه ندی جیهانه و هه موو نه ستیره کان به ده وری دا ده گرن. هویه که شی نه وه یه که مسیح لیره له دایک بووه و له راستی دا نه وان به ده وری کلیسا دا ده گه رین. گالیله به له قاودانی نه م درویه، که کلیسا زور زانای به زیندوویی له سه ر سوتاندبوو، مه زهه بی مه سیحیه تی خسته مه ترسیه کی سامناکه وه. گه وره قه شه کان، ده س به کار بوون و گالیله یان هینایه دادگای نه نکیزیسیون بو دادگه ری: "یان ده بی بلیی هه له ت کردووه، یان به نیوی یه زدان و کوره که ی به زیندوویی ده تکه یینه که باب." گالیله ده لی هه له ی کردووه و تا کوتایی ژیانی له مالی خوی دا زیندانی ده کری تا ده نگي به که س نه گا. به لام ده سکه وته کانی ده نووسی و له سنوره کانی ئیتالیا ره تی ده کا.

۱۹۳۹ کار له سه ر «ژنی چاکی سیچوان» ده س پی ده کا. ده چپته سوید. دو شانوگه ری «دایه بویر و مناله کانی» و «دادگای لکولوس» ته واو ده کا.

۱۹۴۰ ده چپته فینله ند و «ئاغای پونتیلیا و نوکه ره که ی ماتی» ده نووسی.

۱۹۴۱ «ژنی چاکی سیچوان» ته واو ده کا و «هاتنه سه رکاری موقاومه ت هه لگه ری ئارتوورو ئوویی» نووسی. له م شانونامه یه دا بریشت باسی گانگسته ریک ده کا که سه رمایه داران پیویستیانه و به به رینی یارمه تی ده که ن تا ده بیته خاوه ن ده سه لاتیکی گه وره. «ئارتوورو وئی» وینه هیتلره که به بروای بریشت ده کرا پیشی پی گیرابا. «دایه بویر...» له زوریخ نیشان ده دری. نه م شانوگه ریه، که شاکاری بریشته، باسی ژنیک و سی مناله که ی ده کا که له شه ری ۳۰ ساله ی ئالمان دا ده که ونه شوین سپا و به فروشتنی که ل و په ل گوزه ران ده که ن. "دایه بویر" هه ر سی منال و ده سمایه که ی له ده س ده دا. بریشت له هه مان کات دا که سامناکی شه ری چینه دارا کان نیشان ده دا، نه وه ده سلمینی که له ژیر سیبه ری شه ری چینه دارا کان دا خه لکی بی به ش له ده سه لات ته نیا نابوت ده بن. بریشت له ریگای «سوفیه ت» هه ده چپته ئامریکا.

۱۹۴۳ «سیماکانی سیمون مآشار» و «شوایک له شه ری دووهه می جیهانی دا».

«ژیانی گالیله» و «ژنی چاک...» له زوریخ نیشان ده درین. فرانکی کوری که بو ئالمان شه ری ده کرد له به ره ی روسیه ده کوژری.

۱۹۴۴ «سه ربازی گچی قفقازی» ته واو ده کا.

۱۹۴۵ «ژیانی خصوصی ئاغای ره یس Race»، که چهند دیمه ن له «ترس و نه کبه تی...» هه، له سه ر وه رگیرانی ئینگلیزی ئیریک بنتلی نیشان ده دری. کاری ته رجه مه ی ئینگلیزی «گالیله» ته واو ده بی.

۱۹۴۷ «گالیله» به زبانی ئینگلیزی دپته سه ر شانو. له به رده م «کومپته ی پارلمان بو هه لسوورانی دژی ئامریکایی» حازر ده بی. ده گه ریته وه پاریس. کار له سه ر «ئانتیگون» ته واو ده کا.

۱۹۴۸ «ئانتیگون» له شاریکی سویس ده چپته سه ر شانو. «پونتیلیا...» له زوریخ نیشان ده دری. کاربه ده ستانی ئامریکا ئیجازه ناده ن له شوینی ژیر ده سه لاتی نه وان تیبه ر بی، به ناچار له ریگای پراگه وه ده چپته وه به رلین.

- ۱۹۴۹ «دایه بوییر...» له بهرلین نمایش ده دری. له بهرلینی روژتاوا «روژه کانی کومون» ده نویسی که داستانی کوموناره پاله وانه کانه. بهرلینر ټینسامبل به نیشان دانی «پوتیلا...» ده س به کار ده کا.
- ۱۹۵۱ «مه حاکه مه ی لوکولوس» ده چپته سه ر شانو و کاربه ده ستانی ئالمانی روژتاوا لیبی ده ره نجن. بریشت هه ندیک شوینی شانوکه به که م و کورتی ده گوری.
- ۱۹۵۳ کریکاران له ۱۷ی مانگی شه ش دا دژی حکومه تی ئالمانی روژتاوا راده په رن. بریشت له داخواری کریکاره کان به شپوه ی چاوه روان کراو دیفاع ناکا.
- ۱۹۵۴ «بازنه ی گه چی فه فقا...» دپته سه ر شانو. «خه لاتی نیونه ته ویی ئاشتی لینین» وه رده گری.
- ۱۹۵۵ ته مرینی «گالیله» ده س پی ده کا.
- ۱۹۵۶ به هار نه خوش ده بی. ۱۰ی ئاگوست بو ئاخیرین جار دپته سه ر ته مرینی «گالیله». ۱۴ی ئاگوست ده مری.

* بو نویسی ته م به رهه مه له م سه رچاوه به که لک وه رگیراوه.

Brecht, Jan Needle and Peter Thomson, published by Basil Blackwell, Oxford, England, 1981.

هه و النامه ی کتیب

شیکردنه وه یه ک بو سیسته می په روه رده

سه لام عبدالله ئیبراهیم _ ته لمایا

(به شی دووه م)

بنه مای میتدولوجی په روه رده یی بورجوازی:

۱- فه لسه فه ی پراگماتیزم:

پراگماتیزم جوریکی نوی یه له ئیدیلایزمی خویی "زاتی". لینین به م شیوه یه پیناسه ی ده کات: «گالته به میتافیزیک، به مه تریالیزم و ئیدیلایزم ده کات، و ته نها له تاقیکردنه وه ده پرسیت. تاقیکردنه وه به تاکه پیوانی پراکسیسی ده ناسیت... زانیاری کوچی ره ها، "مطلق"ی ریئالیتیت "واقع" نیه،»

وشه سه ره کیه کانی پراکتیزم بریتین له تاقیکردنه وه و شت، راستی واقع بو ئاستی تاقیکردنه وه کانی مروف داده شکینیت. ته مانه بروا به بوونی زانیاری بابه تی زانست ناکه ن. باوکی ته م فه لسه فه یه ئیدیعای ته وه ده کات شته کان وان ته گه ر له کاری پراکتیکی دا ده ست بکه ون. با یارمه تی بده ن بو گه یشتن به ته و مه به سته که تاکه که س با یارمه تی بدات ئامانجی دیاریکراوی تاکه که س به ته نجام بگه یه نیت. ته م فه لسه فه یه بوو به قوتابخانه یه کی فه لسه فه ی له ته مریکا Hohn Dewey ، "۱۸۵۹ _ ۱۹۵۲" دامه زرینرا و پیشه وای ته م فه لسه فه یه له گه ل "ولیم جیمس". شایانی باسه نوسینه کانی چون کاریکی گه وره ی کرده سه ر قوتابخانه کانی ولاتانی تریش. له نووسینه کانیان دا فه لسه فه ی لاهوتی دایه به ره ر خنه یه کی توند و کومه له پرینسیپیکی بایه خداری بو فیرکردن و په روه رده هینایه پیش «په ره پیدانی چالاکی مندالان، ویست و موتیفی "هوکار"ی مندالان بو فیربوون.. هتد» به لام بو هه لسه نگانندی تیوریه ک ته وه به س نییه بابه ته کانی به تاک و ته رای پیوپین، به لکو به شیوه یه کی هه مه لایه نی تیکرا.

بو نمونه ته گه ر ته ماشای بوچوونه کانی ته مانه بو ناوه روکی مروف، ئامانجی فیربوون و په روه رده و ناوه روکه که یان بکه یین، ده بینین ته مانه فه لسه فه یه کی کونه په رستانه یان هه یه که هیچ گوی به به رژه وهندی جه ماوه ری زه حمه تکیشان نادات. یه ک شت بایه خ به رولی بیولوکی ته دات له په ره سه ندنی مروف. تاقیکردنه وه کانی مندالان به بنه مای پروسیسی فیربوون داده نیت. به رای ته مانه پیویستی به ریکخستن و بیناکردنی به شه کانی وانه کان ناکات، ناوه روکی وانه کان ده بیت له ویست و تاقیکردنه وه کانی مندالان سه رچاوه بگریت. واته مندالان سه رچاوه و سنته ر و کوتایی هه موو پروسیسی فیربوونه.

۲- وجود یه ت **Existentialism** پیویست به باس کردن ناکات چونکه ناسراون!

۳- توما ییزم نوی، مه به ست "توما الکویت".

۴- پوزه تیفیزمی نوی

دوزینه وه نویکانی سه ده ی نوزده هه م و بیست له بواری فیزیک، کیمیا ته م فه لسه فه ی هینایه کایه وه. رابه ره کانیان بریتین له زانای سروشت ناسی و هه ولی ته وه یان ته دا زانسته کانیان به شیوه ی فه لسه فه ی دا ریئن. ته مانه به ها به زانستی سروشت ته ده ن، بابه تی وه ک خه باتی چینایه تی، ناکوکی کومه لایه تی و په ره سه ندنی کومه لگا به درو و ده له سه ده ناسن. به کورتی ته نها بروا به ماتماتیک و زانستی سروشت ده که ن. پاش شورشی زانستی ته کنه لوجی ته م

فه لسه فه یه وه کو خوی مایه وه به لام به کراسیکی نوی و ناوی خویان نا پوزه تیفیمی نوی.

لینین ریک و ره وان ده لیت:

«ئیمه ئه لین، ئه رکی ئیمه له سه ر ئاستی ناوه روکی قوتابخانه هه مان ئه رکه له خه بات کردنمان بو روخاندنی بورجوازی».

ئه م بنه ما میتولوجیه ش به تاقی ته نها کاری خویان ناکه ن به لکو به کومه لی کونسپتی سوسیولوگی چینه که یان به ستراونه ته وه و کار به سه ر زانستی په روه رده یی ده که ن و هه تا دیت ئه م کارتیکردنه په ره ده ستینیت. زانا سوسیولوگه کانی بورجوازی بابه ته که یان به شمولیتترین زانستی کومه لگا ده ناسن که میکانیزمی چونیتی کارکردنی ژیانی کومه لایه تی ناو کومه ل پیشان ده دات. له سه ده ی نوزده هه م قوتابخانه ی سروشتی بالی به سه ر سوسیولوگی بورجوازی دا کیشا. ئه مانه سو دیان له چه ند بوچوونیکی "تشارس داروین" وه رگرت. بو نمونه "خه بات له پیناوی مانه وه و میکانیزمی هه لبژاردنی سروشتی" (الانتها ب الطبیعی) بو سه ر په یوه ندی به کانی نیو کومه لگای مروفایه تی به کارهینران. تیئوری له مه ر ده سه لات و گویرایه لی ده رباره ی که سایه تی به هیز (الشخصیه القویه)، ئیلپته "نخه"، نابه رابه رایه تی سروشتی له نیوان مروفه کان و هتند... دروست کرا.

له سه ده ی بیست ته جریبی زال بوو، به یارمه تی میتودی ژماردن و ماتماتیک، فاکتیکی زوریان له کاری تاقیکردنه وه ی سوسیولوژی کوکرده وه. بی گومان ئه م فاکتانه بایه خیکی بی وینه یان هه یه بو لیکولینه وه ی کومه لگای سه رمایه داری. له م قوناغه چه ند دیسیپلینیکی سوسیولوگیانه هاته کایه وه وه ک :

۱ — سوسیولوژی فیرکردن. ئه مانه قوتابخانه به ئینستیتوتیکی کومه لگا داده نین و هه ستان به شیکردنه وه ی په یوه ندیه کانی نیوان قوتابخانه — کومه لگا. بو نمونه، قوتابخانه و که مه نه ته وایه یه تیه کان، قوتابخانه و بازرگانی، قوتابخانه و سیبیلیزاسیون هتند...

۲ — ته کنوکراتیزم، له شه سته کان دا وه کو به رهه میکی شورش زانستی — ته کنیکی سه رمایه داران هاته کایه وه و هیوایه کی گه وره یان له سه ر دامه زراند. ئه مانه پروپاگنده ی ئه وه یان ده کرد که ئیتر گیروگرفته کانی ناو کومه لگا چاره سه ر ده کری. نوینه ره کانیا ن بریتین له **A Aron, D. Bell, W. Rostow** و وای بو ده چوون که گوایه تیوریه که یان ئه لته رناتیفی تیوری کارل مارکسه.

روستوف و ئه وانی تر ده یان ده یانوت، کومه لگا هه میشه هه نگاو به هه نگاو به ره و پیشکه وتنیکی بالا تر ده بزویت، واته به هه مان شیوه ی پیشکه وتنی هیزی پیشه سازی. خاوه نی ئه م بوچوونانه، په یوه ندیه کانی به رهه مهینان و پیداویستی گورانکاری شورشگیرانه ی کومه لگا، به درو ده خه نه وه. به رای ئه م ماموستایانه، دواقوناغی پیشکه وتن بریتی یه له "کومه لگای پاش پیشه سازی"، واته، "کومه لگای شمه ک به کارهینانی به کومه ل". به لای ئه مانه وه کومه لگای ئه مه ریکی نمونه یه که بو ئه م بوچوونه!! شایانی باسه که خاوه نی ئه م تیوریانه ده لین سه رمایه داران، له کومه لگای پاش پیشه سازی ده سه لاته که یان له ده ست ده ده ن؛ سه رمایه و به رپرسیاری بوونی ده که ویته ده ستی ئه و مروفانه وه که ده سه لاتی زانست و ته کنیکیان به ده سته وه یه؛ ئه وانه ی که توانایان هه یه به رهه م هینان به ریوه به رن؛ واته پسپوران **Mwriokratie** ده سه لات به ده سته وه ده گرن.

له سه ر ئه م بوچوونانه تیوری ته کنوکراتی له بواری په روه رده و فیرکردن هاته کایه وه و باسه کانیا ن له م چوارچیوه یه ی خواره وه ده خولایه وه :

فیرکردن ئامیریکی سه ره کی یه بو گه یشتن به پله یه کی به رز له ناو کومه ل.

زانین سه رمایه یه.

کریکاریکی شاره زا وه کو سه رمایه داریکه، ئه گه ر ده سه لاتی به سه ر ئامیره کانی به رهه مهینان بشکیت.

نه م هيله ی ناو ئیدولوجی بورجوازی، کوششی نه وه ده ده ن بیری شورشگیر پوچهل بکه نه وه. گوايه تیریه که بیان گرنگترین وه سیله یه بو دیموکراتیزه کردنی کومه لگا به بی گورانکاری شورشگیرانه. شراوه نیه که بوچونه کانیاں رولیکی گه وره ی گیرا له پروسیسی په روه رده کردن و بوو به بنه مای سیاستی سه رمایه داری له م بواره دا.

۴_ له کاتی قهیرانه ئابوری یه گه وره که ی کوتایی شه سته کان و سالانی هه فتادا دووپاتی نه وه بیان ده کرد که سه رمایه داری سیستمیکی نه مره. له م کاته دا هیللی دژ به ته کنوکراتیزم گه شه ی سه ند. شورشی ته کنولوجی_ زانستی بوو به ته وق به سه ر دانیشتونانی "مه رکه ز" واته نه وروپای خورناوا و نه مه ریکا (گیروگرفته کانیاںی قولتر کرد). که م بوونی که ره سته ی خاو، وزه، گرانی، ئینفلاسیون (بینرخ بوونی پوول به رامبه ر به کالا)، پیس بوونی ژینکه به گشتی قهیرانه روحی کومه لگای بورجوازی گرته وه. نه وه نده ی تر نامویی و مخدرات چه قی کوتا. هه موو هه ولی ده زگای پروپاگه نده یه کان گیانی "خوپه رستی" یان به هییز ده کرد. روخساری دزیوی سه رمایه داری نه وه نده ی تر ئاشکرا تر بوو. خه لک به چاوی خویان ده بینن که په ره سه ندنی زانست بو خزمه تکردنی زوربه ی دانیشتون نیه، به لکو له خزمه تی سه رمایه ی مونوپول و خزمه تکاره کانیه تی له بواری سیاست، له شکر، ئایین، زانکو و هند...

هه ندی له روشنبیرانی بورجوازی، بزوتنه وه ی نه نتی ته کنوکراتیزمیان دامه زراند. نه م بزوتنه وه یه زور هه مه ره ننگ بوو و جوړه ها مه یلی سیاسی جیاجیا تییدا کویونه وه. بیرو راکانیاں له لایه ن **Club of Rome** په ره ی پیده درا و جوړه ها لیکولینه وه و شیکردنه وه، بو نمونه له بواری ئیکولوجی له لایه ن کلویی ناوبراودا پشتگیری پولیان کرا. هه ندی له نووسه رانیاں فاکتیککی زوریان کوکرده وه و تییدا ره شایه تی بارودوخی ده سه لاتی سه رمایه داری یان پیشان ده دا. پیشنیاره کانیاں، بابه ته کانیاں له لایه ن به شی _ بازرگانی و زانستی ی کلویی ناوبراو پیشکه ش ده کرا و ده خرایه ژیر کاری هه لسه نگاندن. هه لبه ت نه م کارانه له چوارچیوه ی بوچوونی لیبرالیزمی بورجوازی به ری ده خران.

قوتابخانه ی فرانکفورت یه کیکه له به شه کانی بزوتنه وه ی نه نتی ته کنوکراتیزم. ده نگي نه م قوتابخانه یه بریتی بوو له فه یلسوف و سوسیولوگ هریه رت مارکوزه، فروم، س.ف.میلز... هتد. نه مانه زور به توندی ره خنه یان له هه ندی بواردا ده گرت و هیرشیککی زوریان ده برده سه ر نه خوشیه کانی کومه لگای بورجوازی به تاییه ت نه و لایانه که ناوه روکی هومانیستی مروفه کان وردو خاش ده که ن. ئاشکرایه که هه ندی له و زانایانه خویان به لایه نگرانی مارکسیزم له قه له م ده دا؛ ته نه ت له نووسینه کانیش زاراوه ی مارکسیان به کار ده هینا وه ک، چینایه تی، خه باتی چینایه تی، پرولتاریا... به لام بو نووسینه کونه کانی (واته مارکسی گه نج) په نایان ده برد. به گویره ی بوچوونی نه مانه، گوايه، نه و نووسینهانه ناوه روک و بیروبوچوون له سه ر مروف پیک هینا بوو، و دریزه یان به و نووسینهانه ده دا، چونکه مارکس له پاشاندا زیاتر بایه خی به گیروگرفته ئابوریه که یان داوه. نه م دابه ش کردنه ی جه ماعه تی فرانکفورت بو نووسینه کانی مارکس، بو نه وه یه که گومان دروست بکه ن له سه ر گورانکاری شورشگیرانه ی کومه لگا وه کو مه رجیککی سه ره کی په ره سه ندنی ئازاد بو که سایه تی.

رادیکاله بورجواکان ره خنه ی بنه ره تی له سه رمایه داری ناگرن، به لکو ته نها ده یانه ویت سه رمایه داری هومانیتیر بکه ن؛ په یوه ندیه کانی نیو مروفه کان راست بکه نه وه و په ره به تیگه یشتن و سوز له نیوانیاں بده ن. نه نتی ته کنوکراتیزم، سوسیولوجی بورجوازی له بواری په روه رده کردن و فیرکردن، هیلکی ره خنه گری کومه لایه تی و "هومانیستی" هینايه کایه وه. یه که م هیل له لایه ن **K. Mollenbauer, I Illich** هتد په یره و کرا. نه مانه ش هه ندی کتیبیان له ژیر ناوی "قوتابخانه کان دژی منالانن، مه رگ له سه رده می کورپه یی" دا بلاو کرده وه و چه نده ها کتیبی تر که به شیوه یه کی کونکریت له مه ر بابه تیکی دیاریکراودا ده یاننووسی، وه ک: "چون هه ست و گیانی مندالان (تشویه) و ده کوزریت"، "چون هه لیژاردنی مندالان له قوتابخانه کان له خویه وه پیک دیت". پیشره وانی نه م قوتابخانه یه ره گی کومه لایه تی نه م نه خوشیانه له چوارچیوه ی سه رمایه داری دا نابینن، بویه ش وه کو چاره سه ریک پیشنیاری نه وه ده که ن که نه خشه ی

وانه کان و ریکخستنی قوتابخانه کان قه لاجو بکه ن و سیستمیکی نازاد بو وانه کان دامه زرینن.

نوبینه رانی هیللی هومانستی، "ته دورنو"، "فانتینی" و "ته ندرسون" خوازبازی گورانی چالاکلی قوتابخانه بوون؛ بویه په روه رده ی (ته ننتی ئوتوریتیت) یان دا مه زراند. ئامانجیان بریتی بوو له دروست کردنی مروفی نازاد، ته و مروفه ی که ده ستی زه بری ئوتوریتیت، به ئیدیل و داخوایه کانی ده به ستیته وه؛ مروفیک که له په یوه ندیه کانی دا ته نها ته و شته جی به جی بکات که خودی خوی پیی باشه. واته که سایه تیه کی دابراو دروست بکه ن که په یوه ندیه کانی تاقه که س له گهل که سانی تر ته واوکه ری یه کتر نه بن. ته مه یه ناوه روکی ته و ریگایه ی که پیی ده لین "شورشی ئینسانی"، که ناوه روکی ته ننتی ته کنوکراتیزم پیک ده هینیت (به تایبه تی ته و به شه ش که لاف و گه زافی چه پایه تیان لی ده دا!)

۴- له هه شتاکانه وه ناکوکی و بوربورین له نیوان وولاته سه رمایه داری یه کان توندتر بوو. هه ندی له سوسیولوگه بورجواکان له ژیر باری گه شه کردنی بیرواری لیبرال-ریفورم (هه تا ئیستاش) سه ر له نوی په نا بو کونسیرفاتیزم ده به ن. ته مه ش خوی له خوی دا نیشانه ی قه یرانیکی نوی یه. به م ریگایه وه ده یانه ویت به ریگای زه پروزه نگ و کونترول کردن ریگا له پروتیسته کومه لایه تیه کان بگرن. به رای ته مانه کومه لگا سیستمیکی ناسکه و نایت ریگا به گورانی بدیت. ته گه ر نه ختیک دیموکراتیه کی زیاتر بدیت یان جه ماوه ریگی زیاتر به شداری له به ریوه بردن و رابه رایه تی کومه ل بکه ن، ته وا ده بن به هوی ویرانکردنی کومه لگا. (ته مه بیرواری Huntngton Bell به رای ته م به ریزانه وه، جه ماوه ر بی ته قل و تینه گه یشتووه و پیویسته کوت بکرین. بانگه وازی یه کسانی، سنوره کانی نیوان (نخبه) و خه لک له ناو ده بات و به هه مان ته ندازه شیوه ی بته وی و ئارامی ده شیوینیت. نایه کسانیه تی خصله تیکی پیویسته بو نازادی و بته وی جیهان. "بیل" ته فه ندی به ئاشکرایلی داوای پاریزکردنی ترادیسین له بواری کومه لایه تی، ره وشت و روشنبیری ده کات. سه ره رای ته وه ی کونسیرفاتیزمی نوی به ر لیشاوی توندی ره خنه کانی ته ننتی ئوتوریتیت که وتن، توانیان بوچوونه کانیان، بریاره کانیان له بواری قوتابخانه و چوینه تی به ریوه چوونی وانه کان... هتد وه کو خوی بهیلنه وه.

۵- بیهافیوریزم

ته م ناوه به ستراوه به ناوی "ئیدوارد ترونیک" ی ته مریکی. بوچوونه کانی بریتین له کومه لی تاقیکردنه وه له سه ر میتودولوجیه ک بو پشکنین و لیکولینه وه ده رباره ی په یوه ندیه کان و فیروونی ناژه ل و گه ران به دوای په یوه ندی نیوان (الاثاره) و (اجذب) که له دووره وه روو ده که نه ناژه ل. هه روا شیوه ی په رچدانه وه کردنی سه ره نجامی کاره کانی بو سه ر مروف و په روه رده کردن به کارهینران. به رای ته م زانایه مروف له گه ل کومپلیکس و په یوه ندی دیارکراودا له دایک ده بیت و په رچ دانه وه ی دوا روژی دیار ده کات. بویه په روه رده کردن ده بیت له سه ر ئوبجیکتیفیتیت و پیوانه کردنی ده قاوده ق به ریوه بچیت. سه ره نجامی کاره کی ی "ترونیک" زه مینه ی خوش کرد بو به کارهینانی "تیستی ته تتلیگینس" (تاقیکردنه وه ی هوش) له زوربه ی وولاتانی روژتاوا و ته مه ریکادا. به رای ته م، ته و توانایایه که مروف له کاتی له دایک بوونی هه نی، نه گورن و ده کریت بیورین.

ته مرو له جیهان دا نزیکه ی ۵۰۰۰ بنکه هه یه بو تیستی په روه رده بی. ته م تیستانه بو ته وه به کار ده هینن، پیلانی فیرکردن بو قوتابیانانی "به هره دار" و قوتابی بی به هره دیاری بکه ن. هه روه ها بو ته وه ی قوتابیان، چون و چ کاتیک بو ئاستیکی بالاتری خویندن رییان پی بدری. ته مرو تیست کردنی مروفه کان بووه به پیشه ی خاوه ن کاره کان، له سه رینه مای ته م جوهره تیستانه بریاری ریگای بو پیشه وه چوونی مروفه کان له بواری هه لبژاردنی پیشه ی قوتابخانه ده دریت. بیگومان پروتیستیکی به رین له دژ ته م کاره دا به ریوه ده چیت...

ته وه ی له م ووتاره دا ئیشاره م بو کردووه پیشاندانیکی سه ره تایی یه بو بوچوونه کانی پیش مارکس، مارکس و بزوتنه وه ی شیوعی، و به شه سه ره کی یه کانی تیئوری په روه رده کردن له دونیای سه رمایه داری ده سه لاتدار. که م و کوریه کانی ته م نووسینه بو خوینه ری ره خنه گر به جی ده هیلم. به ئومیدم ره خنه گری ره وا و ناره وا دریژه به م باسه بدات.

په راویزه کان:

۱- بو نمونه ته لمانیا، عراق، پ ک ک، روسیا.. هتد ته م کاره هوی که شی هه یه، لیره جیگای باس کردنی نابیت.

۲- "نقد برنامج" بو نمونه: به زمانی عه ره بی، ته لمانی.

تیبینی: ده رباره ی وجودیه ت هیچم نه نویسیوه، چونکه ریبازیکی ناسراوه، حه زم نه کرد شت دووباره بکه مه وه.

هه و النامه ی کتیب

EUROKURDI

پییوستی نووسینی کوردی به لاتین

مصلح شیخ الاسلامی، "ریبوار"

ئه گه ر نووسینی فارسی و عه ره بی به لاتین پییوستی به زه حمه تیکی زور و باسیکی دوور و دریژ بی، بو کوردی وانیه. جاری کوردی کورمانجی ده میکه به لاتین ده نووسری؛ کوردی سورانی، گه رچی زیاتر به خه تی عه ره بی نووسراوه، به لام ده میکه یه که مین هه نگاهه کان بو نووسینی ئه م زمانه ش به لاتین هه لگیراوه. هه ر بویه ش کیشه ی نووسینی کوردی به لاتین له چاو فارسی و عه ره بی پییوستی به داکوکی که متره و له باری عه مه لیشه وه که م زه حمه ت تره.

سه ره رای ئه وه ش، دیاره کاریکی بی زه حمه ت نیه و پییوستی به زنجیره لیکولینه وه و داکوکی یه ک هه یه که ئیمه به ته ماین له م ژماره ی "هانا" وه ده ستی پی بکه یین. ئه م تیهه لچوونه وه له م باسه و له م کاره ساته به و مه عنایه یه که "هانا" له ریزی لایه نگرانی گشتی کردنه وه ی خه تی لاتین بو نووسینی کوردی سورانی دا سه ری له باسه که هه لیناوه ته وه و ئاماده یه بو چاپکردنی باس و کیشه ی هاورا یاخود به رهه لست له م بابه ته.

سه ره تا هه ندیک له سه ردیره سه ره کی یه کانی ئه م بابه ته ده خه یینه به رچاو::

— ئاسانکردنه وی نووسینی کوردی

— ئاسانکردنه وه ی فیروونی زمانه گه وره کانی هاوچه رخ بو خوینده واری کوردی.

— ئاسانکردنه وه ی که لک وه رگرتن له کامپیوتر و ئینترنیت.

— مه سه له ی پیوه ندی له گه ل زمانی هاوسی وه ک فارسی و عه ره بی چی لی دی؟

— نووسراوه کونه کانی کوردی چی به سه ر دی؟

—

کورتیه ی وه لامی هانا بو ئه م پرسیارانه ئاوایه؛

— هه ره ک ته جره به ی نووسینی کورمانجی به لاتین نیشانی داوه، پیته لاتینه کان زیاتر له پیته عه ره بی کاریان له سه ر کراوه که به شیوه یه کی باشتر گفت وگو بینیته سه ر کاغزه، هه ر بویه ش

نووسینی کوردی به لاتین ئاسانتر ده بیته وه.

— کاتیک خوینده واری کوردی هه ر له سه ره تاوه چاوی به پیته لاتینه کان راهاتبی، بو فیروونی زمانه ئه وروپیه کان ئاماده تر ده بی و زووتر ده توانی ئه م زمانانه به کار بیینی.

— موچاندنی پیتی عه ره بی بو کامپیوتر و ئینترنت هه تا ئیستا زه حمه تیکی زوری تووشی به کارهینه ران کردووه و هه تا چاویش کار ده کا وادیاره ئه م زه حمه تانه، نه ک که م نابیته وه، زیاتریش ده بی. بویه، رزگار کردنی زمانی کوردی له م پیتانه له م بابه ته شه وه یارمه تی ده ره.

— ده میکه له سه ر زمانی فارسی و عه ره بیش لیکولینه وه ی له م چه شنه و ته نانه ت هه نگاوی عه مه لیش (وه ک پیکهینانی "کونوانسیونی فارسی — ئه وروپی "Eurofarsi) هه لگیراوه و گه لیک هه نگاوی تریش به ریوه یه که هیچ دوور نیه به سه مه ر بگا. زمانی کوردی نابی له م کاروانه جی بمینی.

— هه رچی زووتر ئه م کاره ساته به سه ره نجام بگا کاری گورینی کتیبخانه ی کوردی به لاتین که م زه حمه تتره. . .

بو ئه م ژماره یه و بو کردنه وه ی ئه م باسه له "هانا" دا دریژه ی زیاتری پی ناده یین. له کوتاییشدا، بو تام و چیژیک له نووسینی سورانی به لاتین، شیعیکی گورانتان پیشکه ش ده که یین له کومه له شیعی "فرمیسک و هونه ر" که له سوید به شیوه ی لاتین و به وه رگیراوی سویدی یه وه چاپکراوه.

فرماننامه ی کتیب

بلوکی سوسیال دیموکراتی په رله مانی نه وروپا و هه لویست له سه ر مه سه له ی کورد!

ئاوات سه عید

روژی ۲۰۳۱ ته مووژی ۱۹۹۸ نزیک به شه ست که س له نوینه رانی نه حزابی سوسیال دیموکراتی نه وروپا، ناسراو به "نه نته رناسیونالی سوسیالیستی" که بلوکیکی گه وره ی په رله مانی نه وروپا پیک ده هینن، به یاننامه یه کیان له ژیر ناوی «له سه ر ریگا بو نه وروپا، دواروژی مه سه له ی کورد به نیسبه ت تورکیا و دراوسیکانیه وه» له سه ر مه سه له ی کورد و خستنه رووی ریگاچاره بوی، وه ک دوایین هه لویستی خویان ئیمزاکردوه.

نه م هه لویسته، که هی به شیکی به رچاو له په رله مانی نه وروپایه، وه ک هه لویستی په رله مانی نه وروپا و ته نانه ت هه لویستی ره سمی زوریک له ده وله ته بورژوازیه کانی نه وروپا و جیهانی روژئاوا له سه ر مه سه له ی کورد، له لایه ن راگه یاندنی نه وروپا و دنیاوه سه یری ده کریت.

نه وه ی شایه نی باسه، له کاتی ئیمزاکردنی نه م به یانیه دا، نوینه رانی هه ندیک له حیزبه قه ومیه کوردیه کان؛ وه ک حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران و یه کیتی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستانی عیراق و حیزبی هه ده ب له تورکیاش ئاماده بوون .

نه م به یانه به شیوه ی ره سمی له لایه ن به شیک له میدیای نه وروپاوه بلاو بوته وه. بویه منیش لیره دا ده چمه سه ر گرنگترین باسه کانی نه م به یان نامه یه و خوم له ورده کاری نوسراوه که ده پاریزم. نه وه ی جیگای سه رنجه، به لی وردبوونه وه یه کی کورتی هه ندیک به شی به یان نامه که، چه ند راستیه کی ئاشکرا خوی نیشان ده دات.

گرنکی مه سه له ی کورد بو ولاتانی نه وروپا له کویوه یه؟

یه که مین به شی نه م به یان نامه یه، باس له جیگا و ریگای مه سه له ی کورد ده کات بو ده وله تانی نه وروپا و نه و هوکارانه ی وای کردوه نه م مه سه له یه ببیته جیگای گرنکی پیدانی رژیمه سیاسی یه حاکمه کانی؟
له م به یانیه دا باسی سی هوکار کراوه؛ یه که م: نه وه ی که به رده وام بوونی پروسه ی ناشتی روژه لاتی ناوه راست بی دوزینه وه ی چاره سه ریک بو نه م مه سه له یه، مه یسه ر ناییت.

دوه م: نه و گیروگرفتنه ی تووشی کورده کان بووه، کاریگه ری زور ده کاته سه ر ناشتی و ناسایشی ناوچه که و نه وروپا و هه روه ها مه ودایه کی جیهانی ده دات به گیروگرفته کان . سی یه م هوکار؛ وه ک به ئاشکرا له به یانیه که دا هاتووه نه وه یه که: «نه وروپا به رژه وه ندی له دوزینه وه ی چاره سه ر بو نه م کیشانه دا هه یه، هه ر هیچ نه بیت بو روویه روو بوونه وه ی نه و قه یرانی په نابه ریتیه ی خستویانه ته وه.»

نه گه ر له م هوکارانه وردبینه وه، ده بینین زوربه یان ته عبیرن له به رژه وه ندیه کانی حوکمه ته بورژوازیه کانی نه وروپا و دوورن له واقعیه تی زولمیکه وه که له سه ر خه لکی کورده له ولاته کانی خوره لاتی ناوه راستدا.

نه وه ی بو حوکمه ته کانی نه وروپا گرنکه وه ک له به یاننامه ی حیزبه سوسیال دیموکراته کانی نه وروپادا هاتووه، نه هه لومه رجی ده یان ملیون ئینسانه که روژانه ده ردو مه ینه ت ده کیشن له ده ست زولمیکه دزیو که له لایه ن ده وله ته بورژوازیه قه ومیه کانی عیراق و ئیران و تورکیاوه؛ ته نها به حوکمی نه وه ی ئینتیمایان بو نه ته وه یه کی تر به سه ریاندا فه رزکراوه، وه نه نه وه یه له راستیدا که یه ک سات بیر له چاره سه ریکی هه میشه یی نه م برینه، واته مه سه له ی کورد، که بو ماوه ی چه ندین ده یه یه که جه سته ی کومه لگا کانی نه م ناوچه یه دا خولقینراوه بکه نه وه. مه سه له یه که بو نه م حوکمه ته بورژوازیانه، ته نها نه وه یه که مه سه له ی کورد بووه ته گیروگرفتیک که هه ر جاره پای حوکومه ته هاوپه یمان و

نزیکه کانی ته وروپا له ناوچه ی روژه لاتی ناوه راست ده گریت و ناوچه یه کی نه وتی وستراتیژی حه ساسی وه ک روژه لاتی ناوه راست، له ده وله ته ته وروپیه کان ده شیونیت و ده یکاته شونیت ته زمه و گیروگرفت نانه وه. یان وه ک به روشنی له به یان نامه که دا هاتووه، مانه وه ی ته م کیشه یه، یانی مانه وه ی کیشه ی په نابه ران و راکردووانی کورد؛ بویه ده وله تانی ته وروپا هه ر هیچ نه بی بو روپیه روپوونه وه ی کیشه ی په نابه رانی کورد و دوورخستنه وه یان له سنووره کانی ته وروپاش بیت، ده بی گرنگی به مه سه له ی کورد بده ن. هه ر ته مه ش له راستی دا کاراکته ری ته سلی گرنگی پیدانی زوریک له ده وله ته بورژوازیه کانی دنیا بووه له په یوه ند به مه سه له ی کورده وه.

ته م گرنگی پیدانه ماکیفیلیانه بووه که ره وته قه ومیه کان و روشنییرانی ناسیونالیستی کورد، چ له ناوه وه و چ له ده ره وه ی کوردستان هه میشه ده هولیان بو کوتاوه. بو نمونه حیزی دیموکراتی کوردستانی ئیران به رده وام شانازی به وه وه ده کات که له پال به یاننامه کانی سوشیال دیموکراتی ته وروپا و حوکمه ته کانپاندا له سه ر مه سه له ی کورد خونیشان بدات، که له راستیدا غه یری ته م به رژه وه ندیه سیاسی و بازرگانیه هیچی تر نه بووه. ته مه ئیتر واقعیه تی هه لویستی دنیای دیموکراتی بورژوازی روژاوا نیشان ده دات به رانبه ر به زولمیکه کومه لایه تی خونای که روژانه ژیانی ملیونه ها ئینسانی له قالب داوه، به لام بو ته وان تا ته و جیگایه و له و چوارچیوه یه دا گرنکه که گیروگرفت بو به رژه وه ندیه کانی ته وان و هاوپه یمانه کانیاں له ناوچه که دا ده نیته وه و بویه پیوستی به چاره سه ر هه یه، ته ویش چاره سه ریک که دواتر به کورتی ده یخه ینه روو.

دیاره نوینه رانی بورژوازی ته وروپا، هه ر به م پیوه ره دوو روانه شه وه مامه له ی تراژیدیای ئینسانی په نابه رانی کورد ده که ن که دینه ژیر سیبه ری پولیسی ته وانه وه. هه ر ئیستا ده وله ته کانی ته لمانیا و هولنه نده هه ره شه له ده یان هه زار په نابه ری کورد ده که ن و به نیازی سنورداش کردنه وه یانن.

پاراستنی یه کیتی خاکی ده وله ته کانی عیراق. تورکیا. ئیران شیعار ی کام لایه ن؟

له خودی به یاننامه که دا و له شونیت هه لویست وه رگرتن و چاره سه ر بو مه سه له ی کوردا هاتووه: «هه موو چاره سه ریکه سیاسی مه سه له که، پیوسته ته م بنه مایانه بگریته وه: دیموکراسی سیاسی له م ولاتانه _ دان پیدانان و زه مانه ت کردنی مافی کورده کان؛ مافه مه دده نی و سیاسی و فره ره نگیه کان، له چوارچیوه ی سنووره کانی ته م ولاتانه دا _ ریزدانان بو سه لامه تی ناوچه یی ته و ولاتانه ی له م کیشه یه دان _ پیشکه وتنی تابووری و کومه لایه تی له ناوچه که دا.»

ته گه ر له وه گه ریین که مه به ستی سوشیال دیموکراتی ته وروپا له «مافه مه دده نی و سیاسی و فره ره نگیه کان» ی کورده کان چییه، ته و بومان روشن ده بیته وه که هه میشه وه ک له هه موو شونیه کانی دنیادا سه لمینراوه، ته م جورده «ماف و هه ق» ه تا ئاستی رازی کردنی دلی ده وله ته حاکمه کانی هاوپه یمانیان دیته خواره وه. تا ئیستاش ته م مافه له چوارچیوه ی درنده ترین رژیم دیکتاتوری وه ک رژیم خاته می و تالیبانی ته فغان و شیخه کانی سعودیه و سوهارتوی هاوپه یمانی ته مریکا و ته وروپادا، به ره زامه ندی و گوی لیکه رکردنی خودی میدیای ته وروپا و له ژیر ناوی تاییه تمه ندی میلی و فره ره نگیدا، تا ئاستی ته وپه ری بی به شی کومه لایه تی هینراوه ته خواره وه. به لی ته گه ر له م جوینه وه شکلیه یی «مافه مه دده نی و سیاسی و کومه لایه تیه کان» ی کورده کان بگه ریین، ته وه شیعار ی پاراستنی یه کیتی خاک و سه لامه تی ئیقلمی عیراق، ئیران و تورکیا شیعاریکه که به دریژیای چه ندین ده یه ی پیشوو له نارادا بووه.

ته م شیعاره هه روا له خووه و له به رانبه ر دوژمنیکه دهره کی دا، که گوایه هه ره شه له م ده وله تانه ده کات، به رز نه کراوه ته وه. له م ولاتانه دا باله بورژوازیه قه ومیه کان ماوه ی نیو سه ده یه حوکم ده که ن. یه کیک له دیارده سیاسیه کانی

حکوم کردنی ته م بالانه هه ر له که مالیزم و بالی ناسیونالیزمی عه ره بی به عسه وه، تا حوکومه ته ناسیونالیسته کانی ئیران، گرنگترین بنه ماکانی دهسه لاتیان، بریتی بووه له پیناسه کردنیان بو دانیشتوانی ته م ولاتانه له سه ر بنه مای هه ویه و ته به عیه تیان بو میلله تان و جوهره ها کومه لی ئیتنی جیاواز، وه خستنه وه ی جیاوازی خوازی و ئاپارتایدی میللی جیاواز، وه پیناسه ی خوشیان وه ک ره وتی سیاسی و بزوتنه وه، به شوناسی میللی و به رژه وه ندی میللی یه وه کردووه. هه ر بویه له سه ره تاوه له سه ره م بنه مایه دزیوتترین زولم و چه وساندنه وه ی کومه لایه تیان بنه مای ئینتیمای میللی به سه ر دانیشتوانی ته م ولاتانه دا فهرز کردووه. هه ر له م ساتانه وه بووه چه وساندنه وه ی میللی له سه ر ده یان کوردزمانی ته م چه ند ولاته فه رزکراوه و کیشمه کیشی نیوان خه لکی کوردوستان و هه ول و تیکوشانیان بو لابرندی ته م زولمه له گه ل ده وله ته بورژوا قه ومیه ده سه لاتداره کاندا، کیشه ی کوردی وه ک کیشه یه کی سیاسی له ماوه ی چه ند ده یه ی رابوردوودا کردوته یه کیک له مه سه له سیاسی گه رمه کانی ناوچه که. ته م کیشه یه له ئاستی هه ر ولاتیکشدا، سه ره رای دروستکردنی به ره بست و ریگر له ریگای خه باتی یه کگرتوانه ی هه موو کریکاران و سوسیالیسته کان له ئاستی سه رانسه رییدا، هه میشه موله تی داوه ته ده ست باله حاکمه کان تا ره شترین دیکتاتوری و ته حکامی عورفی به سه ر دانیشتوانی گشت ولاته کاندا سه پینن. وه لامی ده وله ته بورژوازیه یه ک له دوا یه ک ده سه لاتداره کانی ته م ولاتانه به بزوتنه وه رزگاریخوازیه کانی خه لک و هه ر هه ول و تیکوشانیکیان، به رده وام سه رکوتی زیاتر و هه ولی بیبه شکردنی خه لکی ناوچه کانی کوردوستان بووه له ساده ترین مافه کانیان.

شیعاری زالی ته م ده وله تانه له به رانبه ر هه ر ده نگیکدا بو چاره سه رکردنی کیشه ی کورد و هه روه ها بو سه رکوتی بزوتنه وه کانی خه لکی کوردوستان، بریتی بووه له پاراستنی یه کیتی خاکی ولات.

ته م شیعاره له راستیدا ته نها له به رانبه ر چاره سه ری کیشه ی کوردا و بو به رگرتن به وه بووه که روزیک خه لکی کوردزمان له هه ر یه کیک له م ولاتانه دا بریار بده ن به جیاپوونه وه له ده سه لاتی ره شی ته م ده وله تانه؛ که له راستی دا ته مه ساده ترین مافیانه. له راستیشدا وه له رووی عه مه لیبه وه مه ترسیه کی تر که هه ره شه له «یه ک پارچه یی خاک و سه لامه تی ئیقلمی» ته م ولاتانه بکات، به غه یری مه سه له ی کورد هیچی تر له نارادا نه بووه و نیبیه. ته م شیعاره له ماوه ی چه ند ده یه ی رابوردوودا، جگه له ده سه لاته مه رکه زیه کان، شیعاری زوریک له هیزه قه ومی و بورجوازیه کانی ئوپوزیسیونیش بوون. ته مرو ته نانه ت شیعاری ته حزاییکی وه ک یه کیتی و پارتی و حیزبی دیموکراتی ئیرانیشه و له چه ندین مونساه باتیشدا عه بدولا ئوجه لان، دلسوزی خوی بو ته م شیعاره و پاراستنی یه کیتی خاکی تورکیا راگه یاندووه. ته و ته نانه ت له م دواپانه شدا دیفاعی خوی له یه کیتی خاکی عیراق و ئیرانیش ده ربری. ته نانه ت له میژه شیعاری پاراستنی خاکی عیراق بوته شیعاری حیزبی شیوعی عیراق – حشع. ته م شیعاره مه شخه لی دریزه دان به چه وساندنه وه ی قه ومیه له سه ر خه لکی کورد له ناوچه که و شه رعیه ت دانه به سه رکوتی هه ر هه ول و ته قه لایه کی خه لکی کوردستان بو بریاردانی دواروژی سیاسیان. بویه ته رکی چینی کریکار و کومونیسته کانه که مه حکومی بکه ن و ناوه روکه که ی ئاشکرا بکه ن. روشنه که کومونیسته کان و پیشره وانی چینی کریکار هه میشه خوازیاری یه کیتی و هاوخره باتی کریکاران و به قازانجی ته وانه که خه لک له فراوانترین جوگرافیایکانی دنیا و ناوچه که شدا پیکه وه خه بات و تیکوشانیان به رانبه ر ده سه لاته بورژوازیه کان به هه موو شیوازه کانی به رنه پیشه وه؛ له هه مان کاتیشدا هیچ خاک و سنووریکش له بوچوونی ته واندا پیروز نیه. ته وه خودی ئینسانه نه وه ک جوگرافیای بوونه که ی که خالی جوولان و بنه مای بزوتنه وه کومونیستی و سوسیالیستی هه کانه. وه زور به تاییه تی تر؛ شیعاری پاراستنی یه کیتی خاکی ته م ده وله تانه، مانایه کی سیاسی تاییه تی تری هه یه و شیعاریکی کونه په رستانه ی باله بورژوازیه حاکمه کانی ته م ولاتانه یه و به ته واوه تی دژی به رژه وه ندیه کانی چینی کریکاره له م ولاتانه دا.

ته وه ی پرسپاری گرنگه، ته وه یه که بوچی ته م شیعاره کونه په رستانه ی بورژوازی محه لی ته م ولاتانه بووه ته شیعاری

حکومه ته کانی ته وروپا و ته مریکا و هیزه بورژوازیه کانی دنیا؟

زوربه ی لایه نه بورژوازیه کانی دنیا، هه رکاتیک دینه سه ر چاره سه ری مه سه له ی کورد، له هه مان کاتدا ته نکید له سه ر پاراستنی سه لامه تی ناوچه یی ته م ولاتانه و پاراستنی خاکی ته م ولاتانه ده که ن. ئامانجی سه ره کی له م شیعاره، بو رازیکردنی ده وله ته کانی ناوچه که یه که به سه د و یه ک شیوه به رژه وه ندییان له گهل ولاتانی ته وروپاییدا بیکه وه به ستراوه. مانه وه ی مه سه له ی کورد به چاره سه رنه کراوی و تراژیدیاکانی خه لکی کوردستان له ماوه ی چه ند ده یه ی رابوردوودا، به شیکه به هوی ته م هاوکیشه ی به رژه وه ندیانه وه بووه.

ته م دیفاعه بی ته م لاوئه ولایه ی حیزبه سوسیال دیموکراته کانی ته وروپا و ده وله ته کانیان، له راستیدا هه ره شه یه کی گه وره یه له هه ر بریاریکی نازادانه ی خه لکی کوردستان ته گه ر له ریفرانلوم و راپرسیه کدا بریار به جیابونه وه ی کوردستان و دروستکردنی ده وله تیکی سه ربه خو بده ن؛ ته مه راوه ستانه له پال ده وله ته قه ومیه کانی ته م ولاتانه دژ به خه لکی کوردستان و هیچی تر.

به بیان نامه که و چاره سه ری کیشه ی کورد له ناوچه که

به پیچه وانه ی ته بلیغاتی هه رزانی قسه که رانی حیزبی دیموکرات و یه کیتی و پارتی و شانازیان به «جیهانی بوونی» مه سه له ی کورد و هه ول و کوششی ته مریکا و هیزه جیهانیه کان تیایدا، راستیه که ی ته وه یه، که خودی زلهیزه کانی جیهانن که له سه ره تای ته م سه ده یه دا ده وری گرنگیان له خولقاندنی کیشه ی کورد و دواتر دریژه پیدان و قولکردنه وه یشیدا بینیه و هوکاریکی چاره سه رنه بوونی ته م کیشه یه هه تا ئیستا ته وانن؛ که له ئاستی دنیا دا وه لامی ته م ده وله تانه به مه سه له ی کورد، هیشتنه وه ی بووه له چوارچیوه ی سات و سه ودای ئوتونومی و حوکمی زاتی دا، له لایه کی تریشه وه به رگریکردنیان بووه له یه کیتی خاکی ته م ولاتانه.

به بیان نامه که و زوریک له هیزه بورژوازیه کانی دنیا له هه لوئیستیاندا به رامبه ر مه سه له ی کورد وه ک هه میشه ته م دوو ته وه ره له به رچاو ده گرن.

یه که م: چاره سه ری مه سه له ی کورد له بوچوونی ته مانه وه، ته نها به دانیشتن له گهل ده وله ته ده سه لاتداره کان؛ یانی فه رزکه رانی خودی کیشه که، چاره سه رده کریت. هیچ چاره سه ریک له ده ره وه ی ته مه به بوچوونی بورژوازی ته وروپاوه زه ره یه ک شه رعیه تی نیه و جیاوازی خوازیه و به دژی سه ره ری نیشتمانی ته م ولاتانه لیکده دریتته وه.

ته وان له به رانبه ر مه سه له ی ئیرله نده دا و نالین. بو نمونه هه ست به وه ده که ن که کیشه ی ئیرله نده له چوارچیوه ی ده وله تی ئیرله نده ی باشوور و ئینگلته ره شدا نه بیت، قابیلی چاره سه ره. کیشه که ساده یه، چونکه به رژه وه ندی راسته و خوی خویان له مه سه له ی ئیرله نده دا ناکوک نیه له گهل ریگاچاره یه کدا که له وانه یه خه لکی ئیرله ندا خویان دیاری بکه ن.

دووهم: ته وه ری دووهم له سیاست و تیروانینی هیزه بورژوازیه کانی جیهان، ده رخستنی هیز و حیزبه سوننه تیه قه ومیه کانه (یه کیتی و پارتی و حیزبی دیموکرات)، وه ک نوینه رانی خه لکی کورد. ئامانجیش له مه زور روشنه؛ ته ویش بی ئیراده کردنی خه لکی کورده و هیچی تر.

ته نانه ت دوای ته وه ی ده یان هه زار له په نابه رانی کوردستانی عیراق له ده سه لاتی خودی یه کیتی و پارتی راده که ن، ته م حیزبانه خویشاندانی جه ماوه ر سه رکوت ده که ن، کومونیسته کان و رابه رانی کریکاری و ژنان به روژی نیوه رو قه تل و عام ده که ن، ته منستی ته نته رناسیونال کتیبی ۱۶۰ لاپه ره یی ده رباره ی سه رکوت و تیروریزمی ته مانه دژی خه لک و دژی موخالیفانی خویان بلاو ده کاته وه؛ به لی سه ره رای ته م راستیه تالانه، هیز و حکومه ته بورژوازیه کانی ته وروپا دووباره به بی ته وه ی زه ره یه ک شه رم بکه ن، یه کیتی و پارتی به نوینه رانی خه لک داده نین.

تاوانه کانی په که که و یه کیتی و پارتی به قه دهر تاوان و تیروریزمی IRA "سوپای کوماری ئیرله ند" یه. به لام له

لایه که وه IRA به تیروریست داده نین و ده زانن که ناتوانیت نوینه رایه تی خه لکی ئیرله ند بکات، که چی له ولاشه وه، هیشتا ده یانه ویت یه کیتی و پارته به نوینه ری خه لک بزائن. نه مه ی دوایی مه به سستیکی سیاسی له پشته و له نااگایی و ریکه وته وه نیه.

ناوه روکی چاره سه ریک که ته رناسیونالی سوسیالیست و په رله مانی ته وروپا بو مه سه له ی کوردی ده بیبیتته وه ته نها حوکمی زاتی و ئوتونومی و هیشته وه ی ته م برینه یه له چوارچیوه ی ولاته کانی ناوچه که دا. نه مه له به یانه که دا سه باره ت به کیشه ی کورد له ولاته کانی عیراق و ئیران و تورکیادا هاتووه. له هیچ شوینیکی به یانه که دا جگه له م پاکه ته ناماده یه ی دیموکراتی ته وروپا (ئوتونومی) ته نها یه ک جاریش چیه باس له گه رانه وه بو ره ئی خودی خه لکی کوردوستان له بریاردانی دواروژی سیاساندا نه هاتووه و باس نه کراوه.

سه باره ت به چاره سه رکردنی مه سه له ی کورد له عیراقدا، له به یان نامه که دا واهاتووه:

«هه ر چاره سه ریکی مه سه له که ده بیت ئوتونومیه کی گه وره تر بگریته خوی.»

جیاوازی سوسیال دیموکراتی ته وروپا و پیلانی رژیمه به عس بو مه سه له ی کورد که هه ر دووکیان ئوتونومی ده خه نه به رده ست، ته نها زیادکردنی ناوه لناوی «گه وره» یه بو وشه ی ئوتونومی. دیاره ته م چاره سه ره سه پیروسه مه ره یه ش که س ناتوانی به جدی بیگریته.

بو سه لماندنی راستی خالی یه که م، به بی هیچ ریز دانانیک بو ملیونه ها له خه لکی ئیران (به کورد و غه یری کورده وه)، هاتوون له به یان نامه که دا به شان و بالی خویناوی ترین و دیکتاتورترین رژیمه دنیا دا یانی رژیمه ئیسلامی ئیران دا هه لده ده ن. له به یان نامه که دا هاتووه:

«هه لپژاردتی سه روک خاته می و چه ند هه نگاویکی که حوکومه ته که ی ته و ناویه تی، وه ک نیشانه ی ئیجابی سه یر ده که ین بو به ره و پیش چوونی دواروژی کوماری ئیسلامی ئیران.»

نه مه ئیتر ته و جیگایه یه له به یانه که دا که هیچ نابروویه ک بو خاوه نه کانی ناهیلیتته وه.

ته و هه نگاوانه ی خاته می و حوکومه ته که کونه په رسته که ی ناویانه بو رای گشتی دنیا و نه وروپا روشن بوون. هیشتا وه سف و سه نای له م چه شنه ی CNN و BBC بو خاته می و داروده سته که ی له گویدا ده زرنگایه وه، که سه نگساری درندانه و به رده بارانی هه تامه رگی ژنان له شاری تاراندا له شاشه ی ته له فزیونه کانی دنیاوه نیشان ده درا. ته نانه ت ته مه یه که م جار بوو که وینه ی دلته زینی له م چه شنه وه ک دیاری رژیمه ئیران بو رای گشتی دنیا نه قل بگریته. له و کاته وه ی خاته می حوکم ده کات، ده یان خویشاندان و مانگرتن و ناره زایه یی جه ماوه ری کریکاری به به رچاوی رای گشتی دنیاوه، سه رکوت کراون و دراونه ته به ر ده ستریژی گولله و چه ندین روژنامه و گوشار که پیشتر سانسوری بی وینه ی رژیم فورسه تی دابوونی، داخران. به لام له راستیدا سه یر نیه ته م عالی جه نابانه ی بورژوازی، نوینه رانی دیموکراسی ته وروپا، ئاوا وه سف و سه نای خاته می ده که ن. ته وان تا دوینی قه تل و عامی ژنانی ته فغانیان له سه ر ده سستی موجهیدینی ئیسلامی به جه نگه موقه ده س دژ به کومونیزم ناو ده برد. ته وان هیشتا به ئاشکرا کاتیک مامه له یه کی بازرگانی له گه ل سعودیه و شیخه کانی که نداودا ده به ستن، وه کاتیک له روژنامه کانپاندا له سه ر یاسایی بوونی لیدان له ژنان و بی مافیان له زه واجدا، ته لاق، سه فه ر، نه بوونی مافی ده نگدان و مافی سه یاره لیخورین بو ژنان... هتد لییان ده پرسن؛ ده لین: فه رهه نگه م ولاتانه و کولتوری نه ته وایه تیان وایه و لای ته وان سه ره سستی ژنان عاده ت و نورم نیه. ئاخه ره ر ژماره یه ک له م به ریزانه ی لایه نگرانی دیموکراسی بوون که له کاتی کیمیا بارانی هه له بجه و قه تل و عامی ته نفا له کان ده یانوت: ته مانه ده ره نه نجامی نه ویستراوی ته و شه ره ن و بریار نه بووه سه دام ته م چه کانه ی ته وروپا دژ به ها ولاتیانی خوی به کاربهینیت و هه له ی ولاتانی ته وروپا نه بووه که که ره سته ی جه نگییان به رژیمه

عیراق فروشتوو. به بوونی ئە م واقعیه تانه سه یر نیه کاتیک وه سفی خاته می له زمانی ئە مانه وه ده بیستین.

حیزبه قه ومیه کانی کورد و ته ئیدی به یان نامه که.

من خوم ئیمزاکردن و موری ته ئیدلیدانی نوینه رانی حیزبه قه ومیه سوننه تیه کانی کورد له به یان نامه یه ک که باس له پاراستنی یه کیتی خاکی ولاتانی ناوچه که بکات، لام سه یر نیه و تا ئیستا نه ک هه ر له م چوارچیوه یه دا زور ده رکه وتوون، په لکو هه ر یه که یان میژوو یه کیان هه یه له پیش له شگری کردنی هیزه سه رکوتگه ره کانی ناوچه که یان به رانه به ره خه لکی کوردستان. به لام گرنگی ته ئیدیان بو ئە م جوهره مونساه باتانه، ته نهها ئە م سوننه ته کونه نیه و شتیکی تره.

هه لس وکه وتیان له کوریدوره کانی په رله مانی ئە م ولاتانه دا و به رژه وه ندی ئە مان له م ته ئیده ی سوسیال دیموکراتی ئە وروپا و پابه ندبوون به سیاسه ته کانی وه زاره تی ده ره وه ی ئە مریکاوه، هه رچی زیاتر ده یانکاته وه کیل و ده مراستی مه سه له ی کورد. ئە مه جگه له وه ی که ده رکه وتن و وینه گرتن له پال نوینه رانی ده وله ته بورژوازیه کانی دنیا دا، له بوچوونی ئە م حیزبانه وه، هوکاری فشاریکه له مامه له ی ئاینده یاندا له گه ل رژیمی به عس و کوماری ئیسلامی و تورکیادا. پابه ندبوونی لایه نه بورژوازیه جیهانیه کانیش به (حدکا و پدک و ینک و په که که) وه له راستیدا ته نهها ده ریچه یه که بو راکردن له ریگاچاره ی واقعی مه سه له که. بویه ده ستگرتنیان به م لایه نانه وه هه میشه کومه کی کردوه به وه ی که کیشه ی کورد سه د ئە وه نده ی تر تالوز نیشان بده ن، وه جوهره ریگاچاره یه ک بخه نه روو له ریی ئە م هیزه قه ومیانه وه که هه م دلی ئە وروپا و دلی ده وله ته سه رکوتگه ره کانی ناوچه که ش رابگریته، وه له م ریگایه شه وه به ناوی ئە وه ی ئە مان نوینه ری خه لکی کوردستان، ده رخوازدی میدیا و ژورنالیزی جیهانی بده ن.

ئه وه شی ئە م کاره یان بو ئاسانتر ده کات، پابه ندبوونی خودی حیزبه بورژوازیه کوردیه کانه به شیعاری گه رانه وه بو باوه شی ده وله ته مه رکه زیه کان. چونکه یه کیک له ته بلیغاتی بنه ره تی ئە م هیزه قه ومیانه، ته نانه ت ئە و کاته شی له ئوپوزیسیوندا بن و له وه پهری توانایشدا بن ئە وه یه که؛ چاره سه ری کیشه ی کورد سه خته و مومکین نیه و هه موو ناوچه که دوژمنی کورده، ریگاچاره ش هه ر پیکهاتن و یه ککه وتنه له گه ل ده وله تی مه رکه زی، به جوریک ده یانه وی سایکولوژی سیاسی خه لکی کوردستان و ناوچه که ش له گه ل ئە م مامه له سازیه ی ئیستای خویاندا بهیلنه وه.

له راستیدا ئە وه نده ی به م حیزبه قه ومیه سوننه تیانه ده گه ریته وه، نه ک چاره سه ری ریشه یی کیشه ی کورد و لابرندی زولمی قه ومی له سه ر ملیونه ها ئینسان بو یه ک ساتیش چیبه باس و مه سه له یان نه بوو، به لکو له بنه ره تدا نهینی هیز و مانه وه و به رده وام بوونیان له چاره سه رنه بوونی کیشه ی کورد دایه و به نه مانی ئە م کیشه یه، ژیریپیان زوو به تال ده بیت. ئە م هیزه قه ومیانه به پیچه وانه ی زور ره وتی تری کومه لایه تی ناوچه که وه، جگه له بلاوکردنه وه ی قه ومی گه ریه تی هیچی تر له هه گبه که یاندا نیه و چه ندین ره وتی ناکومه لایه تین و هیچ به رنامه یه کی نه نزیک نه دوریان بو ئال وگوری سیاسی و ئابووری و کومه لایه تی له کومه لگادا نیه. هه ر بویه دریژه پیدانی کیشه که، دریژه پیدانی ژبانی سیاسی ئە وانه، ستراتیژی ئە م حیزبانه، وه ک «مه نسور حکمت» به ر له ده سال له مه وه به ر له نووسینیکدا به روشنی باسی ده کات ته نهها له چوارچیوه ی (شه ر، مفاوه زات، شه ر) دا ده سووریته وه. یانی شه ر له گه ل ده وله ته کانی ناوچه که به مه به سستی به ده ستهینانی جیگاوریگایه کی باشر بو دانیشن له سه ر میزی وتووێژ له گه ل ده وله ته مه رکه زیه کان و فه رزکردنی مه رج و مه رجکاری شه راکه تیان له حوکم کردنی کوردستاندا. کاتیکیش ریک ناکه ون، ده وره یه کی تری شه ر و کیشه ده ست پیده که نه وه و به م جوهره ش هاوکیشه که هه ر به رده وام ده بیت.

له میژوودا وه له بوچوونی هیزه شه رکه ره کانه وه، موفاهه زات زوربه ی جار ماوه یه کی تاکتیکی یه و بو نه فه س وه رگرتنه وه و دووباره خووکوردنه وه و به مه به سستی زه ربه دانی نیهایه و رووه و ئامانجی کوتاییه. بو ئە مان مفاوه زات

به شیکه له خودی ستراتیژییه که؛ ستراتیژی شه ریک بوون له حوکم کردنی کوردستاندا. هه ر بویه ته نانه ت کاتیک له وپه ری توانای جه نگیشدان، داوای ریککه وتن و مفاوه زات له گه ل دوژمنه که یان ده که ن. ئه مه ته وه ری سیاسه تی چ یه کیتی و پارتی و چ په که که ش بوو، که داوای راگه یاندنی چه ندین چالاکی چه کدارانه یان، سیبه م به یانبه یان داوای وتووێژ و ئاگره ست بووه. به رده وامی هاوکیشه ی مه سه له ی کورد، وه ک وترا، شاده ماری به رده وامبوونی ژبانی سیاسی ئه م حیزبه قه ومیانه یه. یه کیک له و ریگایانه ش ده رکه وتنیانه وه ک ده مراسستی مه سه له ی کورد له ئاستی جیهان و ناوچه که دا. ده رکه وتن له گه ل سوسیال دیموکراتی ئه وروپادا ئه م فورسه ته یان ده داتی، بویه پیشوازی له م جوړه به یان نامه یه ده که ن و موری ته ئیدی لیده ده ن.

ئه وه نده ی به یه کیتی و پارتی بگه ریته وه، به تایبه تی له ئیستادا که کوردستانی عیراق ئازاده، که چی پلان ده ریژن که کامیان به عس بگه رینیته وه بو کوردوستان و له گه لیدا شه ریکه حوکم بیت. ئه وه تا یه کیک له بانگه شه روژانه کانیان، پاساوکردنی مفاوه زاته له گه ل رژیم و هه ول و پلان رشتنه بو هیانه وه ی بو کوردوستان و کیبرکی یانه له سه ر ناردنی وه فد بو به غذا، هه ربویه ته ئیدی به یان نامه یه کی ئاوا، که باس له پاراستنی خاکی عیراق و ئوتونومی فراوان ده کات، به ته ئکید ئیحساسی غرور و سه ربه رزیشیان ده داتی. به لام حیزبی دیموکراتی ئیران زور له مان دوانه که وتوووه. بانگه شه و ته ئیدی ئه م حیزبه بو به یان نامه یه ک که ئه و به شه ی سه باره ت به مه سه له ی کورد له ئیرانه به وه سف و سه نای رژیمی خاته می، رژیمیک که دریزه ده ری سه رکوته له سه ر خه لکی کورد، ده ست پیده کات، روشنی ده کاته وه که ئه م جاره ئه وه رژیمی ئیرانه مل نادات، ئه گینا وه فدی ئاشتبوونه وه ی ئه م حیزبه به پشتیوانی هاوپه یمانه ئه وروپایه کانی، ده میک ده بوو لاملی سه روک خاته میان زیاره ت کردبوو، وه وینه ی ئه م جوړه هه ولانه له میژووی ئه م ره وته دا که م نین و خه لکی کوردستانی ئیرانیش له هه موو که س باشتریان له بیره.

ریگای واقعی بو چاره سه ری کیشه ی کورد له ولاته کانی روژمه لاتی ناوه راستدا کامه یه؟

چاره سه ری کیشه ی کورد روشن و ئاسانه. ئه گه ر لایه نیک بیه ویت و له راستیدا به داوای چاره سه ریه وه بیت. نه ک وه ک سوسیال دیموکراتی و ده وله ته کانی ئه وروپا، ته نها بو چاره سه ری کیشه ی شه پولی په نابه رانی کورد و دوورخستنه وه یان له سنووره کانی ئه وروپا، سه بری کیشه که بکات. ریگای واقعی و ته نها شیوه ی گونجاو بو چاره سه ری ئه م کیشه یه له ئیستادا، ئه وه یه که له به رنامه ی هه ر دوو حیزبی کومونیستی کریکاری عیراق و ئیراندا هاتوووه، یانی به رپاکردنی ریفراوندوم و راپرسیه کی گشتی له ناوچه کوردنشینه کان له هه ر یه ک له ولاته کانی عیراق و ئیران و تورکیادا. چه ند مه رجیک پیویسته له سازکردنی ئه م راپرسیه گشتیه دا هه بیت.

۱- له م ریفراوندومه دا ته نها یه ک پرسیار پیویسته له خه لک بکریت. ئایا خه لکی کوردوستان ده یانه ویت له ده وله تی حاکم جیا ببنه وه؟ یاخود له چوارچیوه ی ئه و ولاته دا وه ک هاوالاتیانی خاوه ن ماف و واجباتی یه کسان و به بی هیچ هه لاوردنیک ده میننه وه؟ ئاکامی ئه م راپرسیه پیویسته ده سته جی شیوه ی یاسایی وه ربگریت.

۲- ئه م راپرسیه پیویسته به ئیشراف و ئاگاداری ریکخواوه جیهانیه کان بکریت بو شه رعیه ت (ره وایی) دان به ئه نجامه کانی، وه پیویسته ماوه ی لانی که م شه ش مانگ پیش ریفراوندومه که، سوپا و ته واوی هیزه چه کدار و سه رکوتگه ره کانی ده وله تی مه رکه زی له سنووره کانی کوردوستان بچنه ده ر. خه لک و ته واوی هیزه سیاسی و کومه لایه تیه کان له و ماوه یه دا به ئازادانه نه زه ر و به رنامه ی خویمان بو ناینده و بو ئه م ریفراوندومه بخه نه روو.

جه وهه ری شورشگیرانه ی ئه م ریگاچاره یه به پیچه وانه ی هه لویستی په رله مانی ئه وروپا و هیزه بورژوازیه کان و خودی حیزبه قه ومیه سوننه تیه کانی کورده وه له وه دایه که:

یه که م - کیشه ی کورد، پیش ئه وه ی کیشه ی هیچ ده وله ت و حیزب و لایه نیکی محه لی و جیهانی بیت، بریتیه له

بوونی زولم و چه وسانه وه یه کی سیاسی له سه ر ملیونه ها ئینسان و ته و هیز و لایه نه ی که بریاری دواروژ و چاره نووسی کوردوستان و کیشه ی کورد ده دات، پیویسته ته م ملیونه ها ئینسانه بن. جه وهه ری کونه په رستانه و دژه خه لکی ریگاچاره ی پیشنیارکراوی ناو به یان نامه که ی "ته نته رناسیونالی سوسیالیستی" له سه ر مه سه له ی کورد، دوورکه وتنه وه یه له م خاله و مه حرروم کردنی خه لکه له مافی بریاردان و له جیاتی ته مه "پاکه تی ئوتونومی و هاوونیشتمانیه تی پله دوو"یه وه ک چاره نووسیکی هه میشه یی بو خه لکی کوردستان له م ولاتانه و ته سلیم کردنی کیشه که به موعامه لات و سازانی حیزه بورژوازیه کورده کان له گه ل ده وله ته مه رکه زیه کان.

دوو م — چاره سه ریک که له به رنامه ی کومونیزی کریکاریدا هاتوو به رامبه ر مه سه له ی کورد که له سه ره وه باسکرا، ریگای مامه له کردن و مامه له سازی سه ره وه یی له نیوان ده وله تی مه رکه زی و حیزه قه ومیه کاندنا ناهیلیت.

سی یه م — ته م ریگاچاره یه فورسه ت ده دات که مه سه له که به یه کجاری بو هه میشه چاره سه ر بکریت، نه ک وه کو له پلاتفورمی ئوتونومی و فیدرالیزمدا باس ده کریت، که مه سه له که وه ک بومبیکی ته وقیت کراو بهیلرته وه که له هه موو ساتیکدا قابیلی ته قینه وه بیت و تراژیدیای یوگوسلافیای کون دووباره بکریته وه.

ته م کیشه یه تا ئیستا له راستیدا چه کیکی کاریگه ر بووه به ده ست ده وله ته کان و هیزه بورژوازیه کانی ناوچه که وه بو قولکردنه وه ی قلشتی قه ومی و دابه شکردنی ئینسانه کان به سه ر شوناسی میلی جیاوازدا و زه ربه یه کی گه وره ی داوه له خه باتی سوسیالیستی و چینایه تی کریکاران و کومونسته کان له م ولاتانه. چاره سه ری ئینسانیه ی کیشه که له ری بریاری خه لکی کوردستان خویانه وه، فورسه تی راسته قینه ی هاوخه باتی و تیکوشانی سه راسه ری کریکاران و خه لکی ناوچه که له پیناو نازادی و یه کسانی و ژبانیکی باشتردا له به رانبه ر هیز و ده وله ته قه ومی و کونه په رسته کانی ناوچه که دا، بیک ده هینیت.

هه و النامی کتیب

روانین به ناخی وجودا

مه شخهل

چاوم ده شوم،

گشت سبه ینان به دلوپه ناونگی سه ر حه سره تی نیگایه کی شیت

به ناوازی هارمونییای هه ناسه برکیی خوشه ویستی

به هیمنی تاریکایی و

به نه ستوورایی بیزاریم له م ژیانه

دلم ده شوم،

به ناهاوی ته نیاییم و

به و نه سیمه که س نه ناسه ی که هه ر ته نها

نامیزی شه پول نه ناسی،

ره نگه کانم لی گوراوه ... نه و جوانی یه ی

جاران چاوی ده دزیم و

له پیچ و په نای فه نادا ونی ده کرد

نه و تارمایی یه ی هه سستی ده بردمه نیو ناخی ون بوونه وه

نه و گوارنی یه ی فرمیسهکه کانی دایکمی بو نه ژماردم

بوون به سووتوو!

له شوسته کان بیزار بوومه و شه قامه کان له به ر پیما

وه ک له شکری به زیو هه لدین.

وا هه ست نه که م بویه نه ژیم تا به گری خوشه ویستیت هه لبقرچیم

ئیواره دره نگ وه ختانبیک

چاویک له ژیر نه و هه نگاهه ماندووانه ی

که به سته ی مه رگ نه چری به گویی دار و به ردا

سکالای بوونی خوی نه کرد!

من ده زانم، روژیک نه مرم

بی مه راسیم و که رنه فال، به بی شیوه ن

ته نها دار و ته خته ی ژیرم و کلوه به فر ره ش ده پوشن

هه ناسه کانم قه رزارن به و شیعرانه ی که تا ئیستا نه منووسیون

بال لیک نه ده م، وه ک نه و مه له ی وائه زانی

عه شق ته نها فرینه به نیو ناسمانا

خوشه ویستی، هم م گریان و هم م تاوانه
نه و فرمیسکه ی مالئاوایی له چاوم کرد
قه د ناتوانی جاریکی تر پیلووم بکا به مه نزلی له دایک بوون
نه و پرمه یه ی له ناو قه دی نازاریکا چاوی پشکووت
قه د ناتوانی ده ست به رداری نه و شه وه بیت
که هم لمه تی یاخی بوونیک نه ییلیشینی!

دوینی له خوم ورد بوومه وه،
زور گورابووم خوم نه ناسی
له ناوینه ی نه و روزگاره ی فه لسه فه ی تیا ورد و خاشه
هونه ر تییدا کرمی گالته هه لده هیینی
زات له ناگری وجودا ده بیته خوله میشی بوون
کومیدی یه ک، به تراژیدیای پیکه نینی ده رهینه رینیک به زگمی دا.
یاخی یه کان، بوون به چلووره ی نه و سه رما هه لپرووکاوه ی
که پیستی ئیستاتیکا وه ک بنیشت نه جوی!
به ره نگار بوونه وه نه که ن به بالیه ی خوای نه به دیه ت
ژیله مو به رووی ناگرا
ناگر به رووی جه سته ی رووت دا
جه سته ش به رووی خو شه ویستی و
عه شقیش به رووی زات و وجود
زات له مه رگا یاخی نه بی و
هه ر ده توانی له ویش بنوی.
یاخیزمه کان، ته لخی رووی نه و ناوینه یه ن
که عه شقم تییدا بزر کرد!
من بزمارای روانینی خوم، نه ده م له ته خته ی وجود و
عه ده م نه که م به کومبارسی پیکه نینم
نه و ره گانه ی دلخه خورپه ی ناھم نه دا به زریانا
خوین به نیگام هه لئه هیینی.
نه م ئیواره تاریک پوشه ی
شیعرم تییدا دوورگه کانی ته نیاییمی که شف نه کرد
سیبه ر که وته په له دان و
لوتکه که وته پارانه وه له و هه ورانه ی
ئوکسیجنی دلنیایی نه بارینی.

من نه روانم هه تا زاتم له وجودا غه رق نه که م
من نه روانم تا له وجودا زاتم نه که م به تارمایی

ئه و خه نده كورته بالايه ي ده ست به رداری ليوت نابي.

له نيو نيگا و گلينه يا

چاو و بينين، ريگا و هه تاو

پيده شتيكي به رفراواني خوشه ويستي شه پول ده دا.

من كوليره ي ماچم ناوه به ته ندووري روومه تته وه

من چلووره ي دلم ناوه به شه رابي سه ماته وه

له هه ورازي پژميني تو، دوو ئوخه يم ده سكه نه كرد

تا له شه وي زاوايه تيم سه ماي عاشقانه ي له گه ل كه م

تا له شه وي برانه وه ي هه ناسه كاني ته نيابيم

هه موو وجود

زات و كه ون و دلت ماچ كه م.

هه و النامه ي كتيب

قه ده غه

تهها قادری

به ربه یانی زوو

ئینجانہ، بو هاوریی شه هیدی "نه سرین"

تازیه ی داگرت

باخچه ش، بو مه رگی تازیزی "گوله باخ"

و داوینی کیویش بو "گه زیزه"

میوانی چاره ره شی ته م به هاره

شینگی گپرا

له و دیاره ی "خوش ویستیش"

ده ورنده وری ته لبه ند کرا

※

چاوه کانی جه نگه ل که یلی ته شک و

ده سته کانی هه ناسه سوار

پاش هاواری بی سه رته نجام

بو چی کردنی ده ربیجه یه ک روو به هه تاو

له نیو دلی ته خته به ندی هه وره کان دا!

※

به دلم ووت:

به س ده رگات بخه ره سه ر گازه ره ی پشت

با چی تر خه م نه یه ته ژوور

ووتی: ته ی خه مه کان بی سه رپه نا چی بکه ن؟!

ئىستا، نه ء

سه فين عه لى

له چاوانى ده رىا، ره ننگ و ده ننگ و شه پولم ده رفاند
له باران، ماچ و پاكانه له گوناھه كان...
له ئه ستيره ش، تامى ره هايبى و ئازادى...
به لام، ئىستا نه ء ...!

له سه فه ره بى شوماره كانى دوزينه وه ي ميپهه بانى،
درو دردونگيم له دوسته كانم ده سه نده وه ...
له حه وزه شيلوه كانى حه سره ت،
مه له ي روحم ياساغ كردبوو...
له گه ل هه ر تاريخه شه ويك،
گره وي روشن كردنه وه ي ريگايه كه م ده برده وه ...
به لام، ئىستا نه ء ...!

به پانتايى چاوه سىحراويه كانى زه مه ن،
هه نكاوى تيبه ربونم له سه فه ره هه ميشه بيه كانم ده نا...
له ژيبى ژه نكاوى پوستاله كان ده ترسام...
به لام، ئىستا نه ء ...!

سه ده يه ك له رابردوو،
تو حه شارگه ي ده روون و ته لىسمى به هار بووى...
ده نكه تريبى چاوت، ميدالى خوشبه ختيم بوو
منيش كليلى خاموشى و ئه ندیشه...
به لام، ئىستا نه ء ...!
له گه ل هه ور به زمانى تريشقه ده دوام...
په نجه شوكرانيه كانى جه سته م،
له خوره تاو و عه شق و سه ما ده پارانه وه...
به لام، ئىستا نه ء ...!

خه ون، دروشمى ته وره به كار نه هاتووه كان بوو
له قاوه چيه كانى شار، پرسىياري روژى ره هابونم ده كرد
له نيوه رو زور ده ترسام، له ته نيابيش...

به لام، ئیستا نه ء ...!

په نجه ره، تکه ی ناز و به زمی چاوشارکیبی ده کرد...
له نیگای به سته له کی دووره ولاتی، جگه رم ده سووتا...
په شیمانیش ببووه به سته ی تاله قژه کانم...
نزا و تکام له پانتاییه پیروزه کانی گه ردوون، ئاوینه ی پارانه وه بوون
به لام، ئیستا نه ء ...!

چاوکاله روح به ده سته که م،
شه وانه فووی ده کرده پیسته که م، که ولی ده کردم
نیچیریکی بی ده سه لات بووم، جه سته یه کی بی خه نده
به ژیان و مردن و په شیمانی ده تریقامه وه ...
گه نجینه یه کم له هیوا به کوله وه بوو،
له نیو گریه و ده ماری گرژ و ونبوون...
له نیو لاشه یه کی داته پیوی دارزیو، هه نگاوم راده خست...
به لام، ئیستا نه ء ...!

هه و النامه ی کتیب

له چاوه ریی ساته به هاریه کان،
مژده ی کامه رانیم ده دایه وه نه وشه کان...
له دووره وه ده ستی ئومیدم هه لده خست...
له دووره وه ته نهایی و بالاتم ده کرده زه رده خه نه...
وای له و ساته ئه به دیه پر له موچرکانه ی بی تو ده ژيام
له و دیو په نجه ره ی ئه م هه ستانه م، دنیایه کی خاموش هه یه
له میوانی قه تران و خوین و تلیاک خوم ده دزیه وه
که چاوانت بی هه وال ده بوون،
من خاموش ده په ریمه وه ...
ئیستاش، به لام ... نازانم.

نامه‌ی مارکس بو فردیناند لاسال Ferdinand Lassalle

نابریل ۱۸۵۹

مارکس نووسراوه یه کی تایبه تی سه باره ت به جوانی ناسی نیه. ته نیا جار جار لیره و له وی له نووسراوه ی تر یا له نامه دا تا راده یه ک له سه ر هونه ر و جوانی ناسی قسه ی کردوو. له نیو ته و به رهه مانه دا نامه ی مارکس بو لاسال جیگایه کی گرنگی له جوانی ناسی مارکسیستی دا هه یه. له م نامه یه دا، مارکس بناغه کانی مه‌کته بی «رئالیسم» باس ده کا که ئینگلیس پاشان له دوو نامه دا بو "مینا کائوتسکی" و "مارگارت هارکنس" فورموله ی ده‌کا. ته م نامه یه له سه ر وه‌رگیردراوی سویدی ته م نامه یه له کیتیبی "سه باره ت به هونه ر و ته ده بیات"، له زنجیره کیتیبی "کولتوری پرولتاریایی" یه وه کراوه به کوردی.

سلیمان قاسمیانی

ئیسنا دیمه سه ر «فرانتز فون سیکینگن» **Franz von Sickingen** (۱). له پیش دا ده بی ستایشی کومپوزیسیون **composition** (دارشتن) و رووداوی شانوکه بکه م، شتیک که ناکری سه باره ت به هیچ شانویه کی مودیرنی ئالمانی تر بوتری. دواپیش، (ته گه ر له ره خنه و تی بینی یه کانم سه باره ت به به رهه مه که بگوزهریین) هه ر له یه که م خویندنه وه دا بو توندی کاری کرده سه ر من؛ بویه ده کری بلیین که کاری به هیزتریش ده کاته سه ر ته و خوینه رانه که به سوزترن. ته مه ش خوی دووهه مین لایه نی گرینگی به رهه مه که یه.

ئیسنا با بروانینه ته و دیوی میداله که: یه که م که به ته واوی تی بینی یه کی فورماله- ئیسنا که شانوکه ت به شیعر نووسیه باشتر و ابو زورتر و به شیوه یه کی هونه رمه ندانه تر له سه ر "جامب" **Jamb** (۲) شیعره کانت کارت کردبا. له گه ل ته وه ش من ته م که مته رخه می یه ی تو هه رچه ن که تا قمی شاعیرانی پیشه یی راده چله کینی- به ئیمتیازیک **advantage** بو تو داده نیم چونکه تا قمی شاعیرانی لاسایی که ره وه ی ئیمه، له فورمی پارا ووتر هیچیان پی نه ماوه .

دووهه م: کیشه یه ک که هه لت بژاردوو نه ک هه ر تراژیکه، به لکو ته و کیشه تراژیکه یه که بوو به هوی له به ین چوونی حیزبی شورشگیری ۱۸۴۹ - ۱۸۴۸. من ته نیا ده توانم پشتیوانی گه رمی خوم سه باره ت به ته وه ی که ته م رووداوه وه کوو ناوه ندی تراژیدیایه کی مودیرن که لکی لی وه رگیری، ده ربیرم. به لام دواپی له خوم پرسپار ده که م که ئایا ته و مه وزوعه ی هه لت بژاردوه بو نیشانان و خستنه به رچاوی ته م کیشه یه، به جی و گونجاوه یان نا. بالتسار **Balthasar** (۳) ده توانی خوی فریو بدا که ته گه ر سینکینگن له جیاتی شاردنه وه ی راپهرینه که ی له ژیر ناوی کیشه یه کی شاسوارانه دا، ئالای شه ری له دژی ئیمپراتوری یه ت به رز کردبایه وه و شه ریکی ئاشکرای دژی خانه کان راگه یاندا، سه ر ده که وت. به لام ئایا ئیمه بومان هه یه ته م خه یاله بسه لمینین؟ هوی تیک شکانی سینکینگن (که م تا زور هووتن **Hutten** یش) ته م فیله بازی یه نه بوو. ته و تیک شکا چونکه وه کو شاسواریک، وه کو نوینه ری چینیکی روو له مه رگ، دژی نیرامی مه وجود، یان وینه ی نویی هه مان نیرام، راسا. ته گه ر بیت و تایبه تمه ندی یه فه ردی و فه رهه نگی و توانایی یه سروشتیه کان له سینکینگن دابرنین، ته و کات ته وه ی ده مینینه وه ده بیته "گوتز فون به رلیچینگن" **Gotz von Berlichingen** (۴). له لای ته م ئاخو که سه به راستی به دبه خته (واته گوتز)، دژی تراژیکی سیسته می شاسواریه تی له قالبی گونجاوی خوی دا، به رامبه ر به ئیمپراتور و خانه دانه ده سه لاتداره کان ده بنیری؛ هه ر بویه ش "گوته" (۵) به دروستی ته وی وه ک پاله وانی به رهه مه که ی خوی هه لبارد.

تا ته و جيگايه ي که سينکينگن _تا راديه کی دياریکراو بو («هوتن»)يش وايه، گه رچی سه باره ت به ته و، هه ر وه ک سه باره ت به هه موو نيدتولوگه چينايه تی به کان، ده بی ته م ده ربرينه ديغه تی له سه ربکری_ له دژی خانه کان به شه ر دی (دژی ئيمپراتووريش ته وکات کيشه که ديتنه پيش، که ئيمپراتوور، له ئيمپراتووری شاسوارانه وه ده بيهته ئيمپراتووری خانه کان) وه ک «دون کيشوت» (٦) وايه، هه رچه ند پاکانه ي ميژووی شي هه بی. ته م راستی به که ته و راپه رينه که ي خوی له ژير ناوی کيشه به کی شاسوارانه وه ده ست پيکرد، ماناکه ي ریک ته وه به که وه ک شاسواریک و به پيی سوننه تی شاسواره کان ده جووليته وه. ته گه ر ته و راپه رينه که ي به شيوه به کی تر ده ست پی کردبا، ده بوو راسته وخو و ده سبه جی روو بکاته خه لکی شاره کان و جوتياره کان، واته ته و چينانه ي که گه شه کردنيان به رابه ربوو له گه ل له ناوچوونی سيسته می شاسواری به تی.

ته گه ر تو نه ته وي کيشه که تا راده ي کيشه ي «گوتز فون به رليچينگن» دابه زینی _ که مه به ستي توش وانه بوو _ ته وسا «سيکينگن» و «هوتن» ده بی له ناوچن، چونکه ته وان ته نيا له خه ياليان دا شورشگير بوون (ته مه يان ناکری بو گوتز بوتری) ته وان ریک له ته شرافي خوينده واری لهستانی (پوله ند) ي ١٨٣٠ ده چن، که له لايه که وه خويان کردبوو به نامرازی ده رخستنی ئيده نوی و موديرنه کان و له لايه کی تره وه له راستيدا، نوينه ری قازانجیکی چينايه تی کونه پرستانه بوون.

نه ده بوو له شانوکه ي تو دا ته وای سه رنجه که رابکيشريته سه ر نوينه رانی ته ريستوکراتی شورش _ که له پشت شيعاری به کيه تی و نازادی به که يان دا خه وونی پاشايه تی کون و ده سه لاتی شه ق خوی ده شارده وه؛ به لکو ده بوو جوتياران و تويژه شورشگيره کانی شار روليکی زور گرنگ و هه لسوراويان بدرابايه له شانوکه ت دا. ته گه ر ته م کاره ت کردبا، ته وسا ده تتواني به شيوه به کی به رفراوانتر و به ده ستيکی زور ناواله تره وه له ئيده هه ره موديرنه کان له پاکترين فورمی خويان دا بدویی. به لام ئيستا له راستی دا، بيچگه له نازادی مه زهه بی، به کيه تی بورژوازی ش، بووه به ئيده ي سه ره کی شانويه که . ته وسا تو ده بوايه زياتر به شيوه ي شکسپير (٧) کارت کردبا، له حالیک دا که تو به شيوه ي شيللر (٨) کارت کردوه؛ واته که سه کانت کردوون به قسه که ری سه رده مه که يان؛ که به بروای من گرنگ ترين هه له ي توييه. ئايا تو بو خوت، وه تا راده يه ک وه کو «فرانتز فون سيکينگن» که ت، تووشی هه مان هه له ي ديپلوماتیک نه بووی کاتيک ئوپوزيسيونی ته شرافي _لوتري (٩) سه رتر له «مونزری جه ماوه ری» (١٠) داده نیی؟

هه ر وه ها ده بی بليم که بيچگه له چارلزی بينجه م، بالسار و ريچاردی ترير، من تاييه تمه ندی که سایه تی له که سه کانی شانوکه ت دا نابنم. ئايا هه يه ده ورائیک وه ک سه ده ي شانزده هه م که ته وه نده که سی خاون که سایه تی تيدا بووی؟ به رای من «هووتون» ي تو زور له زيادی، ته نيا نوينه ری «شور و شه وقه» و ته مه زور بی تام ده بيت. ئايا ته و هه روه ها که سيکی زور وشيار و قسه خوشيش نه بوو؟ ئايا به م جوړه ناعه داله تی به کی گه وره ي له گه ل نه کراوه؟

ته وه ي که ته نانه ت سينکينگين ه که ت (که تا راده به کی زور، ثابتراکت ره سم کراوه)، چه نده له و کيشه به ره نج ده با، که به ته وای جيايه له موحاسه باته شه خسی به کانی؛ به م جوړه خوی ده نوینی: که له لايه ک، کاتيک که خوی ناچار ده بينی باسی راگرتنی دوستايه تی له گه ل شاره کان بکا بو شاسواره کانی خوی؛ و له لايه کی تره وه، هه ست به له زه ت و خوشی ده کات کاتيک که شاره کان ده خاته ژير زه بری شه قی خوی.

سه باره ت به مه سه له ي ورد، ده بی بليم که له هه نديک شوين ره خنه م هه يه له و مه يدانه ي که داوته به که سه کان بو ته وه ي که زياده له حه د بگه رينه وه سه ر خويان؛ که ته وه ش ده گه ريته وه سه ر حه زی تو به شيوه ي نووسینی «شيللر». بو وینه له لايه ره ي ١٢١، کاتيک «هووتون» ميژووی ژيانی خوی بو ماریا ده گيريته وه، زور ته بيعی ده بوو ته گه ر ريگه ت دابا ماریا وتبای:

«به به رينایی ته وای ئيحساسه کان ه وه»

و هه ر به م جوړه، تا

«له قورسایي هه موو ساله کان قورس تره.»

ده کری شوینی شیعه کانی پیشوتر له «ده لین» تا «پیر بو» بگوردی، به لام ته م بیرکردنه وه «کچ له شه ویک دا پیده گات و ده بی به ژن» (هه رچه ن نیشان ده دا که ماریا بیجگه له خوشه ویستی ته واو ئابستراکت هه ست به شتی تریش ده کات) به ته واوی ناپیویسته، بیرکردنه وه ی ماریا له سه ر «پیربون»ی خویشی هه روا. دواي ته وه ی که ماریا ته واوی ته و شتانه ی ووت، که له و «یه ک» سه عاته دا ده یگیریته وه، ده کرا له جمله یه ک دا هه ستي گشتی خوی به رانبه ر به به سالچوونی خوی ده ریری. هه روه ها ده بی بلیم که ته م و ته یه رایچله کاندم: «ته وه به حه قی خوم ده زانم.» (واته خوشبه ختی). بوچی ده بی بوچوونی ساویلکانه ی ماریا که تا ته و شوینه له سه ری سوور بووه، به رگی دروی به سه ردا بکیشری له ریگه ی ته وه که بوچونه که ی بکری به بیروباوه ریکی حقوقی؟ ره نگه بتوانم له فورسه تیکی تر دا به وردی بیر و رای خومت له م باره وه بو باس بکه م.

دیمه نی سیکنینگین و چارلزی پینجم زور سه رکه وتوویه، گه رچی قسه کانی هه ر دوو لایان له وتاری دیفاع ده چی له به ر ده م دادگا دا؛ دیمه نه کانی شاری "تری یه ریش Trier زور جوانن. ته و قسانه ی که "هوتن" له سه ر شمشیره که ی ده یکا عالین.

ئیترو بو ته مجار قسه کانم لیره دا کوتایی پی دینم.

هاوسه رم پشتیوانی پته وی شانوکه ته. ته نیا له ماریا رازی نیه.

به سلاوه وه ک. م.

روونکردنه وه:

۱- "سیکنینگین" و "هوتن" له رابه رانی راپه رینی شاسوارانی ناوچه ی "سوابی" و "راینله ند" بوون له ۱۵۲۳-۱۵۲۲ی زایینی دا. شانوکه له سه ر ته م راپه رینه دانراوه. سیکنینگین شاسوارانی ته شراف له دژی خانه کان و له سه رووی هه موویان سه ره ک قه شه ی "تیریر"، رابه ری کرد. سیکنینگین کاتیک که شاسوارانی هاوریی پشتیان به ردا، کوژرا.

۲- جامب، بریتی یه له و وشه یه ک به دوو بزویین و پیتیکی بی ده نگ له به یینان دا وه کوو: "نامه"، "دامه"؛ یان دوو بزویین به دواي یه ک دا و پیتیکی بی ده نگ له ئاخرا دا، وه کوو: "ده وه ن"، "وه ره ز".

۳- نوکه ری سیکنینگین .

۴- "یوتز فون به رلیشینگن" (۱۵۲۳ - ۱۴۸۸)، شاسواریکی ئالمانی که له شه ری جوتیاران دا به شداری کرد به لام له کاتیکی زور گرینگ دا خه یانه تی کرد به جوتیاره کان. پاله وانی شانونامه یه کی "گوته" یه هه ر به و ناوه.

۵- گوته (۱۸۳۲-۱۷۴۹) شاعیر و زانای لائیکی ئالمانی.

۶- داستانیکی به ناو بانگه که سه روانتس (۱۶۱۶-۱۵۴۷) Cervantes نووسه ری گه وره ی سپانیایی نویسیویه تی. "دون کیشوت" نویسه ری چینی ته شرافی له ناوچوه که ده یه وی ره سم و یاسای شاسواری زیندوو بکاته وه. هه ر بویه ش ده بیته گالته جار.

۷- شکسپیر، ویلیام (۱۶۱۶-۱۵۶۴) شاعیر و شانونامه نویسی گه وره ی دنیا که له ئینگلیز له دایک بوو. شکسپیر به پی ته و یاسایانه که به سه ر میژو و کومه لگادا زالن گرنگی و جیگا و شوینی ده دا به که سایه تی شانوکانی.

۸- شیللر (۱۸۰۵-۱۷۵۹) شاعیر و شانونامه نویسی ئالمانی. شیللر پیی و ابوو که فه رد ره وتی میژوو دیاری ده کا هه ر بویه ش به پیی تایبه تمه ندی که سه کان خویان، گرنگی پی ده دان و جیگا و شوینی دیاری ده کردن.

۹_ لوتر، مارتین (۱۵۴۶_۱۴۸۳) رابه ری رفورماسیون و بنیات دانه ری پروتستانیسم له ئالمان. نوینه ری به شی خواروی چینی نه شراف و چینی ناوه ند (متوسط) بوو.

۱۰_ مونزر، توماس (۱۵۲۵_۱۴۹۰) رابه ر و ئایدولوگی فه لاکان و جه ماوه ری پولیبین که بو رووخاندنی فئودالیسم ده جه نگا. له ۱۵۲۵ سپای فه لاکان تیک شکا، نه و رابه ره مه زنه گیرا، نه شکه نجه درا و کوژرا.

هه و النامه ی کتیب

بو پشتیوانی له ته سلیمه نه سرین

دهسته‌ی نووسه‌رانی هانا

ته سلیمه نه سرین نووسه‌ر و تیکوشه‌ری رادیکالی بنگلادیشی، ماوه‌یه‌ک له‌وه پیش بو سهردانی دایکی نه‌خوشی ده‌گهریته‌وه بو "به‌نگلادیش". کاتیک که تاقمه‌ کونه‌په‌رسته ئیسلامیه‌کان له‌ گه‌رانه‌وه‌ی ته‌سلیمه نه‌سرین بو ولات ناگادار ده‌بن، ده‌رژینه‌ شه‌قامه‌کانی "داکا" و خوازباری گرتن و کوشتنی ده‌بن. کاربه‌ده‌ستانی به‌نگلادیش بو وه‌ده‌ست‌هینانی دلی کونه‌په‌رسته ئیسلامیه‌کان فهرمانی گرتن و دادگایی کردنی ته‌سلیمه نه‌سرین ده‌ده‌ن. ئیستا ته‌سلیمه نه‌سرین مه‌جبور بووه خو بشاریته‌وه و ژبانیکی نه‌ینی له‌ گه‌ل دایکی به‌ سهر ببات. گیانی ته‌سلیمه نه‌سرین، هه‌لسوراوی مافی ژنان، خه‌باتکاری نه‌ترس و به‌جهرگ دژی مه‌زه‌هب و کونه‌په‌رستی، له‌ مه‌ترسی دایه.

ته‌سلیمه نه‌سرین داوای له‌ بیرورای گشتی جیهانی کردووه که بو رزگارکردنی خوی و دایکی له‌ هه‌ره‌شه‌ی مه‌رگی ره‌وه ئیسلامیه‌کان و سهره‌له‌قه‌ی ده‌وله‌تی به‌نگلادیش بو نه‌و جه‌ماعه‌ته‌ کونه‌په‌رسته، هه‌ول بدن و پشتیوانی لی بکه‌ن.

بو دیفاع له‌ ژبان و که‌رامه‌تی ته‌سلیمه نه‌سرین و دایکی، که‌مپه‌ینیکی نیونه‌ته‌وه‌بی له‌ لایه‌ن "که‌مپه‌ینی نیونه‌ته‌وه‌بی پاریزگاری له‌ مافی ژنان له‌ ئیران" و "حیزی کومونیستی کریکاری ئیران" راگه‌یاندراره. ده‌سته‌ی نووسه‌رانی هانا پشتیوانی خوی له‌و که‌مپه‌ینه و داخوازی‌یه‌کانی ده‌رده‌بری:

۱- حوکمی گرتنی ته‌سلیمه نه‌سرین ده‌بی هه‌لوه‌شینه‌وه. ۲- ده‌وله‌تی به‌نگلادیش ده‌بی زه‌مانه‌تی گیان و سلامه‌تی ته‌سلیمه نه‌سرین و دایکی بکات. ۳- ده‌وله‌تی به‌نگلادیش ده‌بی ته‌رتیبی چوونه‌ده‌ری ته‌سلیمه نه‌سرین و دایکی له‌ به‌نگلادیش به‌ شیوه‌یه‌کی هیمن و جی‌متمانه‌ بدات.

ئیمه به‌ ته‌واوی هیزه‌وه هه‌را و هه‌ره‌شه‌ی تاقمه ئیسلامی‌یه کونه‌په‌رسته‌کان دژی ته‌سلیمه نه‌سرین، مه‌حکووم ده‌که‌ین و له‌ هه‌رچی ئینسانی نازادیخوازه داوا ده‌که‌ین که به‌ ده‌نگ ته‌سلیمه نه‌سرین هوه بچن و هاوده‌نگ له‌ گه‌ل که‌مپه‌ینی نیونه‌ته‌وه‌بی دیفاع له‌ "ته‌سلیمه نه‌سرین"، ده‌وله‌تی به‌نگلادیش مه‌جبور به‌ ته‌ئیمینی ئاسایش و هیمنی ته‌سلیمه نه‌سرین و دایکی له‌ چنگ کونه‌په‌رسته ئیسلامیه‌کان بکه‌ن.

سیمبولی وه حشیگه ری و نابهرابه ری

فه ره یدون نازری

"تایتانیک" ناوی فیلمیکه که "جیمز کامرون" دهرهینه ری هالیوود، له رووی کاره ساتیک که له روژانی ۱۴-۱۵ ی ئاپریلی ۱۹۱۲ دا له ئوقیانوسی ته تله سی باکووردا قه وماوه، دروستی کردوه. فیلمه که به وه رگرتنی ۱۱ خه لاتی ئوسکار له لای سه رووی فیلمه کان دا جیگه ی گرت. نه گه رچی به وته ی ره خنه گرانی بورژوازی ش، "ئوسکار" پیوانه یه کی به بایه خ و دروست بو هه لسه نگانندی هونه ری فیلمیک نیه، به لام به هه ر حال بو هه لسه نگانندی ته و فیلمانه ی که بریاره پوول ده رینن، - وه "ئوسکار" بریاره یارمه تی فروشی ته وان بدات - پیوانه یه که له سه ر لایه نه زوق و به رچاوه کان ده دوی. بو میلیونان بینهریک که ته م فیلمه یان بینوه یا ده ببینن، یه ک یا چه نده ها لایه نی گه وره و به رچاویان که وتووه ته به رچاو یان وه ربه رچاویان دی. له به ینی راستی و ته فسانه ی "تایتانیک" دا، کام لایه نانه بو منی بینه ر سه رنج راکیشه رن؟

راستی

له سه ره تای سه ده ی بیسته م دا، سه رمایه داران له دنپای تازه دا چاوه روانی وه ریکه وتنی شه پولی کریکارانیک بوون که به هوی بوحرانی (ته زمه ی) نه داری و بیکاری به ریلو، ته روپایان به جی ده هیشت و به شوین ژیانیکی باشتردا به ره و ئامریکا ده چوون. کریکارانی کوچهر پول پول ده هاتن و له په نا باقی کریکاران و ده ست له ناو ده ستی سروشت، سه رمایه یان ده خولقاندو خاوه نانی زهوی و کانگا و کارگه کان، دولاریان له سه ر دولار هه لده چنی. خاوه ن بانک و سه رمایه دارانی ته وروپاش بو به هره وه رگرتن له و سفره پر به ره که ته، ریگای ده ریاکانیان ده گرته به ر و به ره و ئامریکا ده چوون. ته وان کالایان ده برد و کالایان ده هیناوه و خه ریکی کاری بازار و سه رمایه نانه وه بوون. ریگاکانی به ینی به نده ره کانی بریتانیا و ئامریکا به ئوقیانوسی ته تله سی باکوور دا، روژانه شایه تی ده یان که شتی بوون که ته م بار و موسافیرانه یان ده گه یانده ئامریکا.

شهریکه کان هه موو روژی سه دان کریکاری کوچهری یان له هولی هه ره ژیره وه ی که شتی یه کان، له هوده ی ده ره جه سی دا ده خزاند و ره وانه وی بازاری ئازار و کاریان ده کردن. بورژواکانیش گیلانی و سکیان هه لداویشته، سه میان ده ده کرد، هه مامی تورکی یان ده کرد و له خه یالی داهاتی چاوه نوار کراودا چاویان له شینایی ده ریا ده بری. موسافیره کانی هوده ی ده رجه دوش له به ینی ته م دووانه دا (به ینی ده رجه ی یه ک و سی) قه راریان گرتبوو. ته فسه ره کانی چه کداریش ئاماده بوون، تانه کا که س پیی له به ره ی خوی زیاتر راکیشی. هه ر که شتی یه ک وینه یه ک بوو له کومه لگای چینایه تی به چین و تویره کانی یه وه؛ کومه لگایه ک پر له وه حشیگه ری و نابهرابه ری.

سالی ۱۹۱۲، سالی مانگرتنی کریکاری له بریتانیا، بو وینه مانگرتنی کریکارانی کانگاکان و کریکارانی ریگه ی ئاسن بوو. ته م مانگرتنه ببوه هوی راوه ستانی ده یان که شتی بریتانیایی له به نده ره کان دا و هه زاران کریکاری کوچهری، ده یان بانکدار و بازرگان و هه زاران تون بار چاوه روانی سه فه ری ده ریا بوون. له و کاته دا شه ریکه کانی باربه ری ره قیب، واته ئالمان و ئامریکا، له م هه له ی ده ستیان که وتبوو که لکیان وه رگرت و خه ریک بوون پیش بریکی سولتانی ده ریاکان واته بریتانیا بکه ن. خاوه نی شه ریکه کانی ترانسپورتی ده ریایی، به بارکردنی غه لوزی به رد له ئامریکاوه و به ریکخستنی به رنامه ی سه فه ر بو که شتی کانیا، له به کارهینانی هیچ فیلیک بو به جی نه مان له م کاروانه کوتایی یان

نه ده کرد. که شتی "تایتانیک" نا له م هه ل و مه رجه دا بوو که به په له په ل خرایه ناو تاوه وه. داریژه ری که شتیبه که ۶۴ به له می نه جاتی بو "تایتانیک" له بهر چاوگرتبوو تا له کاتی ته ننگانه دا هه موو ۳۳۰۰ که سی نیو که شتی به که (۲۴۳۵ موسافیر و ۸۶۵ کریکار و خزمه تکار) ئیمکانی ده ربابوونیان بیت. به لام شه ریکه که ی خاوه نی که شتیبه که ژماره ی به له مه کانی دابه زانديووه ۲۰ دانه. سه رمایه داری سه ره کی شه ریکه که، وای پی باشتو بوو که زیاترین ئیمکانات ته رخا بکا بو خوش گوزه رانی و ته فریحات (که له راستی دا تایبته ت به ده وله مه نده کان بوو). بو زووتر دروست بوونی که شتیبه که کریکاره کان خرابوونه ژیر گوشاریکی به کجار زوره وه. له هه ر شوینیک گوشاره که کاریگه ر نه بووایه، به رپسانی شه ریکه که دیفاع له "سه رده می ته لایی" یان ده هینایه گور که له لایه ن ره قابه تی شه ریکه کانی ئالمانی و ئامریکایی که وتبووه مه ترسی به وه. په له کردن له دروست کردنی تایتانیک دا هینده زور بوو که له لیکولینه وه ی سه ره تایی دواي دروست کرانی که شتی به که، کتیبیکی ۳۰۰ لاپه ره له که م و کووری به کانی نووسرا که له میژوو دا بی وینه بوو.

له دروست کردنی که شتی به که دا جوریک ئاسن به کارهینرابوو که له ئاوی سارد دا قلیشی ده برد و ده شکا. نه م که م و کووری به، یان سه رنجی لیکوله ره وه کانی رانه کیشا، یان به به رتیل دان، شاردرایه وه.

سه رنه نجام تایتانیک له مانگی ئاپریلی ۱۹۱۲ دا ناماده ی سه فه ر بوو. هه ر له سه ره تاوه ۵۱ موسافیری به شی ده رجه به ک، له ده سه لاتدارانی سیاسی به وه بگره تا بانکدار و کارخانه دار و ههروه ها میلیونیر و خاوه نی سه ره کی تایتانیک، سه فه ری خویان هه لوه شانده وه. کاتیک که تایتانیک سه فه ره که ی خوی ده ست پیکرد، ته نیا به کیک له "خاوه ن به ش" ه گه وره که کانی که شتی به که، واته کاریگری سه ره کی تایتانیک، سوار بوو. کارگیرله باشتترین وه تاغی که شتی به که به ناوی "وه تاغی میلیونیر" نیشته چی بوو. له کاتی سه فه ردا، تایتانیک، ۹۲۲ موسافیر و ۸۹۲ نه فسه ر و کریکار و کاربه دهستی هه بوو که به رپرسی راگرتنی هیمنی، خزمه ت کردن به موسافیرانی ده ره جه ی به که م و ناگاداری له باره کان بوون.

له موسافیره کان، ۴۲۷ کهس له به شی ده رجه ی به ک و دوودا و ۴۹۵ کهس له هووه بچوکه کانی هه ره ژیره وه ی که شتی به که دا واته له به شی ده رجه ی ۳ دا جی یان گرتبوو. که شتی به که زور ئیمکاناتی هه بوو که به هوی گران بوونیان ته نیا ده وله مه نده کان بویان ده لوا که لکی لی وه رگرن. بو وینه حه مامی تورکی و مه له کردن ۴ شیلینگ خه رچی بوو و که ده بوو به حه قدهستی کریکاریک له به ک حه وتوو دا. ههروه ها موسافیرانی هه ر به شیک شوینی نان خواردن و دانیشن و خوارده مه نی تایبته ت به خویان هه بوو. ته نیا له روژانی به ک شه ممه دا که ته شریفاتی خه رفاندنی مه زهه بی له شوینی دانیشن به شی ده رجه به ک دا به ریوه ده برا، موسافیره کانی به شی ده رجه ۲ و ۳ ش ئیمکانی نه وه یان هه بوو چاویک به ئیمکانات و ئاسایشی ده وله مه نده کان دا بخشکینن. (هه لبه ت به ره وایه تی فیلمه که موسافیره کانی به شی ده رجه ۳ نه م مافه یان نه بوو). نه م ده رجه به ندی به به پی پله و مه قام له په یوه ندی له گه ل کریکاره کانی که شتی، پیش خزمه ت و به رپسان و فه رمانده کانیش دا خوی ده نواند. بو وینه ناگرکاره کان که به هوی ۲۹ بویلیره وه (مه نجه لی گه وره) هه لمی ئاوی پیوستیان بو تایتانیک دابین ده کرد، له گه رمای زیاتر له ۳۸ ده رجه دا، به حه قده ستیکی زور که م و بی هیچ که ل و په ل و ئیمکاناتیک بو پاراستنی گیانیان، له هه ل و مه رجیکی به کجار دژواردا کاریان ده کرد.

نه فسانه

شه ریکه ی دروست کردنی که شتی به که رایگه یانديوو که تایتانیک به هیچ جوریک نقوم نابی. به لام گه وره ترین سه رمایه داری خاوه ن به شی که شتی به که، که رایگه یانديوو خوی ده بی به به که مین موسافیری گه وره ترین که شتی دنیا، هه ر زوو خوی له نه خوشی دا و ناماده ی سوار بوونی تایتانیک نه بوو. هه ر وه ها وتبوویان که ل و په لی سه فه ر

و ټیمکاناتی پاراستنی گیان به ټه نډازه ی ته واو، ټاماده یه . له حالیک دا که له ۴مې ټاپریل، یه کییک له عه مباره کانی که شتی یه که ناگری ټیبه ربوو و له چاوی لیکوله ره وه کانی که شتی یه که شاردراپووه وه. رشتنی هه موو غه لووزی به ردی ټه و عه مباره بو ناو کوره کان ده روژی خایاند و زه ره ری به دیواری عه مباره که گه یاندیوو. بو دیده بانه کان، دووربین ته رخان نه کرابوو و ټه وان ده بوو به بی دووربین دیده بانی چاویگیرن. وټرابوو که کاپیته نی که شتی یه که له باشتیرینه کانه، به لام له راستی دا ټه و چه نډین جار به هوی که مټه رخه می تووشی کاره سات ببوو و هیچ نهخشه یه کی بو چول کردنی که شتی یه که له کاتی پیویست دا نه بوو. به ټاودادانی به له مه نه جاته کان له لایه ن مه له وانه کانه وه ټاقی نه کرابوو وه و بو ټه م کاره ټاماده و شاره زا نه بوون. جیگای که س له به له مه نه جاته کان دا دیاری نه کرابوو و ته نیا ژماره یه کی که م له ټه وان ده یانزانی که له کاتی پیویست دا سواری کام به له مه بن.

کاره سات

ټایتانیک روژی ۱۰مې ټاپریل به ره و "نیویورک" وه ری که وت. روژی سیزده و چارده ی ټاپریل، هه وال به که شتی یه که گه یشته که کیوی سه هول له سه ر ریگیایه. که شتی یه کی تر هه والی نارډبوو که که توره ته گه ماروی کیوه سه هول له کان. کاپیتانی ټایتانیک له جیاتی که م کردنه وه ی خیرایی که شتی یه که، به پیی خواستی کارگیری سه ره کی ټایتانیک، به دوه ام توندتر و توندتر که شتی یه که ی لی ده خوری. موسافیره کان له هه موو شټیک بی خه به ر بوون. کریکاره کوچه ره کان له سه ر سه کوی سارد یان له نیو هوډه کانی ژیر سه کوی که شتی دا و ده وله مه نډه کان له مه یخانه و رستوران ه کانی ټایبه ت، یان له وه ټاغه گه وره و رازاوه کان یان دا خه ریکی گوزه رانی کات بوون. کریکارو مه له وانه کانی که شتیش خه ریکی کاری خویان بوون. دوو دیده بانی (چاوه ډیری) بی دووربینیش خه ریکی ده یده بانی بوون. یه کییک له وان سه عاتی یازده و نیوی شه وی ۱۴مې ټاپریل سیمای کیویکی سه هول دیته به رچاوی، به لام وه پشت گویی ده دا. ده ده قیقه دواتر که به چاوی بی دووربین له بوونی کیوی سه هول که دلنیا ده بی، زه نگی خه ته ر لیده دا. به لام ټیتر دره ننگ ببوو. که شتی یه که له کاتیک دا ۲۲،۵ مایلی ده ریایی توند ده رویشته، خو له کیوی سه هول ده دا. پاش نیو سه عات به له مه نه جاته کان به ټاو داده رین. له ۲۰ دانه به له می نه جات ته نیا ۴ دانه بو موسافیره کانی به شی ده ره جه ۳ دیاری ده کری که ټه وانیش ده بوو پاش به ټال کردن و رزگار بوونی موسافیره کانی به شی دره جه یه ک و دوو دا به ټاو دادرابان. ټه مه له کاتیک دایه که ژماره ی موسافیره کانی به شی ده ره جه ۳ زیاتره له هه موو موسافیره کانی به شی یه ک و دوو. له گه ل ټه وه ش دا، چه کداره کانی پاسه وان ده سریژ ده که نه سه ر ټه و که سانه ی که ده رگا قفل کراوه کانی به شی ده ره جه ۳ ده شکینن و ناره زایه تی خویان به م هه موو هه لاواردنه ده رده برن. به هوی بی به رنامه بوون، ته نانه ت ټه و ۲۰ به له مه ش که متر له و جیگه ی هه یان بوو، خه لک سوارده که ن. له به له مه کان دا جیگه ی ۹۱۴ که س ده بووه وه که چی ته نیا ۷۰۵ که سیان نه جات دا. له و ۱۵۰۰ که سه ی که له ټاوی ژیر سفر ده ره جه دا، ره ق هه لاتن و گیان یان دا، ۶۷% هی به شی ده ره جه سیهه م، ۳۵% هی به شی ده ره جه یه ک بوون. له حالیک دا که هه موو منالی به شی ده ره جه یه ک رزگاریان بوو (که جیگه ی خوشحالی یه)، ته نیا ۳۶% منالانی به شی سیهه م نه جات دران. له نیو سه رمایه داره ناسراوه کان دا ته نیا یه ک که س گیانی له ده س دا، که شه رافه تمه ندانه رایگه یاند تا نه جات دانی هه موو منالان و ژنان سواری به له می نه جات ناییت. کارگیری سه ره کی که شتی یه که له هه وه لین که سانیک بوو که خوی فری دایه نیو به له می نه جاته وه و بوی ده رچوو. له کاتی لیکولینه وه ش دا به درو ووتی: "کاتیک سواری به له می نه جات بووم که یه ک ژن یان منال له که شتی یه که دا نه مابوو وه". له هه موو کریکار و خزمه ټکاری که شتی یه که ته نیا ۲۴ له سه دیان نه ته جاتیان بوو. ټه م به راورد کردنه ته نیا بو نیشان دانی نابه رابه ری یه کانه، ټه گینا نه جاتی هه ر ټینسانیک شادی به خشه.

تاوانبار

هه تا به ر له سالی ۱۹۸۰ که شتی یه ک له ناوه کانی فیلیپین دا نقوم بوو و ۴۳۷۵ موسافیر گیانیان له ده ست دا، نقوم بوونی تایتانیک له ناوه سارد و سه هول به ستووه کانی ثوقیانوسی ته تله سی باکورر دا، گه وره ترین کاره ساتی که شتی وانی له سه رده می ناشیتی دا بوو. سه رمایه داره کان به دریژکردنه وه و توندتر کردنی ساعه تی کار، و به له به رچاو نه گرتنی

ئاسایش و هیمنی شوینی کار روزانه به سه دان تاوان ده خولقینن. له قاموسی بورژوازی و کومه لگای بورژوازی دا ته مانه به تاوان و تاوان دانانرین. به لام کاره ساتی تایتانیک ته نانه ت به پیی پیوانه کانی بورژوازی تاوان بوو. به لام کاتیک تاوان یه خه ی سه رمایه داران خویان بگریته وه، کاره ساتی ناوه هاش به هه ر جوریک بوویت پاساو ده کریت. به دوا ی کاره ساته که ی تایتانیک دا چه ندین کومیتیه ی لیکولینه وه له ئامریکا و بریتانیا دروست کران تا به رواله ت راستی رووداوه که بخه نه روو و دادپه روه ری به ته نجام بگه بینن.

به لام ته م کومیتانه له راستی دا به پرس وجو دوور و دریژه کانیانه وه، هه ولیان ده دا که ناو به ناگری توره یی خه لک و بنه مالیه ی قوربانیه یه کان دا بکه ن و کاره ساته که وه ک رووداویکی بی وینه پیشان بدن تا نه کا شه ریکه کانی که شتی وانی به گشتی تووشی زهره ر بین. به تایبته کومیتیه ی لیکولینه وه ی ئامریکا هه ولی دا که تاوانه که بخاته سه ر شانی تکنولوژیا و به پرسیاریه تی بریتانیا وه و ئه وانیش هه ولیان ده دا که ته م کاره ی ئامریکا به رپه رچ بده نه وه. ته وه ی که له و به یینه دا دیار نه بوو، گیانی ته و ۱۵۰۰ موسافیر و مه له وان و خزمه تکاره بوو که له ناوه کانی ثوقیانوسی دا بوون به سه هول و مردن. پیویسته بووتری که ته نانه ت خودی شه ریکه ی خاوه نی که شتی یه که ش به دانی به رتیل به رزگاربووانی ته و کاره ساته، له کاتی لی پرسینه وه دا نه بهیشت ته نانه ت ته و لیکولینه وه فورمالیته ش به دروستی بجیته پیش.

تایتانیک به سه ر په رده ی سینه ماوه

ته وه ی که له ۱۴ و ۱۵ ی ئاپریل له ثوقیانوسی ته تله سی باکورر دا رووی دا، بابه تی چه نده ها کتیب، داستان و فیلم بووه. ئافرید هیچکاک یه که مین ده رهینه ری به ناوبانگ بوو که له سالی ۱۹۳۸ دا بریاری دروست کردنی فیلمیکی له و باره وه دا. به لام شه ریکه کانی که شتی وانی دژایه تیان له گه ل کرد و نه خشه که ی ناته واو مایه وه. "به سه رهاتی پوسه یدون" یه که مین فیلمی سه رکه وتوو بوو که له سالی ۱۹۷۲ له و باره وه دروست کرا. دواپی "شه ویک که ده بی له بیر دا بمینی" دروست کرا. ده لین ته و فیلمه به واقعیه ت و راستی رووداوه که له فیلمی تایتانیک، وه فادارتر بووه.

فیلمی تایتانیک به شیوه ی تراژیک عاشقانه دروست کراوه. "جیمز کامیرون" Jamse Cameron نووسه ر و ده رهینه ری فیلمه که، چه ند کاراکته ری سه ره کی خولقاندووه و به دوا ی به سه رهاتی ته وان دا تراژیدیای تایتانیک ده گیریتته وه. کچه ده وله مه ندیکی جوان به ناوی "روز" Rose (که یت وینسلت" روله که ی Kate Winslet کایه ده کات) به زوری دایکی ده بیته ده سگیرانی کوریکه سه رمایه داری ته شراف زاده تا هه م ژیانان ته ئمین بیت و هه م پله ی کومه لایه تیان پاریزرابی. به قه ولی دایکی کچه که، ئیتر له ناوی ته شرافیت به ولاوه هیچی تر بو بنه ماله که یان نه ماوه. "روز" حه زی له وینه کیشی یه و وه تاغه که ی به تابلوکانی پیکاسو ده رازینیتته وه و له په یوه ندی یه کانی به میرات گه یشتهوی بورژوازی بو ته شرافیه تی ئینگلیسی بیزاره. ته و کچیکه سه ربه خویه و ته سلیمی داب و نه ریتته کون و ده ست و پی گره کان ناییت.

ده سگیرانه که ی به زور به سه ر "روز" دا داسه پاو، به پیچه وانیه ی "روز" له بهر چاوگرتن و پاراستنی ته و داب و نه ریتانه ی لا گرینگه و له سه ریان سووره و له دنیا دا بیجگه له پوول و قازانج و پله ی کومه لایه تی، بیر له هیچی تر

ناکاته وه . ته و پيی وایه که ده توانی هه موو که س و ته نانه ت ده سگيرانه که شی به پوول بکری. ته و ئینسانیکی دژ به ژنه و له گه ل پیاوانیش به له به ر چاوگرنتی راده ی ده وله مه ندی یان و پله ی کومه لایه تی یان هامووشو ده کات. کاراکته ری سه ره کی تر وینه کیشیکی لاره که له ئامریکاوه هاتووه ته ته وروپا و له م شار بو ته و شار گوزه رانی خوی دابین کردووه و کوریکی چاونه ترس و خه لک دوسته. ناوی ته م کوره "جه ک" Jack (لئوناردو دیکاپریو Leonardo DiCaprio روله که کایه ده کات). "جه ک" له گه ل کریکاریکی ئیتالیاپی، بیتاقه ی (بلیت) سه فه ره که ی له کایه ی پوکر دا ده باته وه و له ئاخرین سات دا خوی ده گه بینیته که شتی یه که. "روز" به هوی بیزاری له راده به ده ری له دایکی که فروشتوویه تی و له ده سگيرانه زوره ملی یه که ی که ده یهه وی بیته خاوه نی، بریار ده دا خوی بکوژی به لام "جه ک" ده گاته فریای و نه جاتی ده دا. ته م رووداوه ده بیته هوی ئاشنابونیان و سه رهه لدانی خوشه ویستی له به ینان دا. له و ساته وه تا دوا ساتی نقوم بوونی که شتی یه که، کیشه یه ک له نیوان دوو بوچوون و دوو شیوه ی فکری و ژبان پیک دیت. لایه نیک له سه ر خوین، میراتگری و پله و پایه ی ئابووری و پوول دامه زراوه و پاریزه ری داب و نه ریتی تویره کانی دارا و ده وله مه نده. لایه نه که ی تر له سه ر ئینسانیه ت و خوشه ویستی دامه زراوه و پاریزه ری نرخه به رزه کانی ئینسانی یه. ته می یه که میان به پشت به ستن به درو و پیلان گیری و هیزی چه ک ئامانجه کانی پیش ده بات و ته وی تریان به چاونه ترسی (هه لبه ت تاکه که سی، نه ک به کومه ل و چینایه تی) و سه ردانه نواندن بو داب و نه ریته کان. له م کیشه دا لایه نی ئینسانی و خوشه ویستی سه رده که وی. به لام ویک که وتنی کیوی سه هول و که شتی یه که، شیرینی ته م سه رکه وتنه له زاری خوشه ویسته کاندایه کاته ژه هر.

فیلمی تایتانیک بو بازار دروست کراوه، به لام بو بازاریک که ده وره ی ده سه لاتی هیزی راستی تپیه ر کردووه. ته م فیلمه چای له گیرفانی خه لکیکه که روژ له گه ل روژ زیاتر هه ست به دژی ئینسانی بوونی شیوه ی ژبان، سیاسه ت و بیر و رای سه رمایه داری ده که ن. تایتانیک شه پولیک له بینه ری تازه ی هینایه وه سینه ما که به دیره ی ده سالی رابردوو به هوی بیزاری یان له فیلمی کونه په رستانه و هیچ و پوچ، سه ریان به سینه ما دا نه کردبوو. فیلمی تایتانیک به شیوه یه کی ریئالیستی دروست کراوه، به لام له هه ر شوینیک دا که یاساکانی ریئالیسم، وه کوو کاراکته ره تپیکه کان و جی و شوینه تپیکه کان ریگه یان به ده رهینه رگرتووه، ته وانی له سه ر ری لاداون و به مه یلی خوی کردووه. بو وینه کاراکته ری کچه که تپیکه نیه. بوونی دایمی لاری وینه کیش له سه ر سه کوی به شی ده ره جه یه ک، قه ده غه بووه و مه نتقی نیه. سه ره رای ته م که م و کوری یانه، فیلمه که داستانیکی یه ک گرتوی هه یه . کابرایه کی ده ریانه وهرد له نیو که شتی نقوم بووی تایتانیک دا، به ئامرازی مودیرنه وه خه ریکی گه ران به دوی ملوانکه یه کی ته لماسی زور به نرخه که ده بی له نیو سندووقیکی پولادا بیت. ته م ملوانکه یه له لایه ن کوره ده سگيرانه که وه ک نیشانه و سیمبولی خوشه یستی پاک درابوو به کچه که. ده ریانه وه رده که سندووقه که ده دوزیته وه به لام له جیاتی ملوانکه که وینه ی کیشراوی کچیک ده بنی که ملوانکه که ی له مل دایه. به دوی بلاو بوونه وه ی راپورتی ته م رووداوه له ته له ویزیون دا، "روز" که ئیستا ژنیکی پیره، بو کابرای ده ریانه وه رد ته له فون ده کات و ده لی که ته و وینه یه هی ته وه .

روودای میژوویی که شتی یه که له لایه ن "روز" وه ده گیردیرته وه. له کوتایی فیلمه که دا "روز" ملوانکه ته لماسه که که سیمبولی جم و جولی کومه لگای بورژواپی یه ، به ده ریا داده دا.

هات وچوی کامیرا، زورتر له خزمه ت دیمه نه سه رسورهینه ره کان دایه، به لام له گه ل ره وتی داستانه که و وت وویژه کان هاو شاهه نگی هه یه. دیمه نی کار کردنی کریکاره ئاگرکاره کان، یه که مین دیداری "روز" و "جه ک"، سه مای پر له شادی خه لکانی ناوچه ی جواروجور له لایه ن موسافیره کانی به شی ده ره جه ۳، دایکیک که له کاتی نقوم بوونی که شتی یه که دا، له هوده ی ده رجه ۳ خه ریکی گیرانه وه ی چپروک بو دوو منداله کانیه تی تا خه و بیانباته وه و له خه و دا بمرن، یان دیمه نی ئاخرین وت وویژی دوو دلدار له نیو ئاوه سه هول به ستووه که دا، له بیر ناچنه وه.

هه روا قامک دانانی کامیرا له سه ر رووداوه میژووویه کانیش به جی یه. دیمه نیک که کاپیتانه که به کارگیری سه ره کی ده لی که ده بی له خیرایی که شتی یه که که م بکه نه وه، به لام کارگیر ده یه وی که ناخرین کوره کانیش بخزینه کار تا باش بوون و به کاربوونیان تاقتی کرابیته وه. یان دیمه نی هه لاتنی کارگیره که. له به ینی موسافییره ده وله مه نده کانی به شی ده ره جه یه ک، ژنیک شایانی له بیر مانه وه یه . ئه و هاوسه ری کریکاریک بووه که به هوی دوزینه وی کانگای زیر ده بیت به سه رمایه دار و له لایه ن بورژواکانه وه وه کوو که سیکی تازه پیگه یشتوو، گالته ی پی ده کری، ئه ویش نازایانه وه لامیان ده داته وه، هه روه ها زور یاریده ی روز و جه ک ده کات و کاتیکیش که له به له می نه جات شایه تی مه رگی موسافییره کان ده بی، داوا له مه له وانه که ده کات بگه ریته وه و ئه وه نده ی ده توانی له موسافییره کان نه جات بدا به لام له لایه ن ژنه لووت به رز و خو به زل زانه کانی بورژواوه دژایه تی له که ل ده کری.

فیلمی تایتانیک ئه گه ر چی باسی به شیک له وه زعی کریکاران له سه ره تای سه ده ی بیسته م دا ده کات، به لام به کورتی پیشانده ری نابه رابه ری و وه حشیگه ری یه که که له کومه لگای ئه مرویش دا به سه ر خه لک دا حاکمه.

سه رچاوه کان:

- 1-Riddel of Titanic, by R. Garndiner and Van der Vat, published by Weidenfeld and Nicolson, London, 1995.
- 2- Empier, monthly magazine, may issue, London, 1988.
- 3- Film Review, monthly magazine, may issue, London, 1998.

هه و النامه ی کتیب

روژیک که دایکیشم ده توانی

نووسەر: قدسی قاضی نور
که لایوژ کردوویه به کوردی

حه سه ن و زه ری له سه ر پلیکانه کان دانیشتیون. دایکیان هه موو روژی ده چوو بو کارخانه ی تریکوبافی و کاری ده کرد. حه سه ن و زه ری له مال ده مانه وه. حه سه ن دوانیوه رویان ده چوو بو مه دره سه، به لام زه ری هیشتا بو مه دره سه نه ده چوو و ته نیا له مال ده مایه وه. له وه ی که حه سه ن پیش نیو ه رویانیش نه ده چوو بو مه دره سه زور خوشحال بوو. ئه و روژه هه وا زور سارد بوو. تازه باران لیبی کردبووه وه. حه وشی ماله که هه روا ته ر بوو. سی چوله که له سه ر سیمی به رق هه لنیشتبوون. باله کانیان به خویانه وه نووساندبوو و ملیان به لایه ک دا شور کرد بووه وه. وه کو ئه وه ی که خه وتبن و خه ونی روژ ببینن.

زه ری وه کو چوله که کان دهستی له خوی هالاندبوو و سه ری به لاشانی چه پی دا شور کردبووه وه و هه ر وه ک چوله که کانیش هه لده له رزی.

— کاکه زورم سه رمایه.

قامکی کرده نیو نانیسکی دراوی چاکه ته کونه که ی و وتی:

— لیبره وه با دیته ژوور و سه رمام ده بی.

حه سه ن به دلسوزی یه وه وتی:

— که دایکم هاته وه پیی بلی بوت بدووریتته وه.

زه ری وتی:

— کاکه، بوچی دایکم ئه و هه موو چاکه ته ده چنی، به لام یه ک دانه ش بو من ناهینیتته وه؟ بو خوی و بو توش ناهینیتته وه.

حه سه ن وتی:

— چونکی خاوه نی کارخانه که، روژانه ته نیا په نجا تمه ن ده دا به دایکم و پیی وایه حه قی هه ر ئه وه نده یه.

زه ری له قسه کانی حه سه ن تی نه گه یشت به لام ئه وه حالی بوو که دایکی ده یه وی چاکه تی بو بچنی، به لام خاوه نی کارخانه که ناهیلی. به نه فره ته وه وتی:

— تف له رووی.

دوایی به رامای وتی:

— تو له کوی وه ئه وه ده زانی؟

— ماموستاکه مان وتی.

زه ری بی ده نگ بوو. هه روا وه کو چوله که هه لده له رزی. حه سه ن وتی:

— زه ری هه سته برو ژوور.

— نا کاکه، بریا خور هاتبایه خواره وه.

— یانی چی؟

— یانی هاتبایه نیو حه وشه که مان، ئه وده م گه رمم ده بووه وه.

حه سه ن بیکه نی:

— مه گه ر ده کری؟ ته گه ر خور بیته خوار، عه رز ده سووتینی. تازه ته وه نده گه وره یه که ته واوی عه رز داده گری. نازانی چه نده گه وره یه.

— ته ی بوچی له ناسماندا چکوله یه؟

— چونکه زور دووره.

— که وایه بریا من چوبام بو لای خور.

— باشه ناخر ته وکات ده سووتای و ده بووی به خوله میش.

— تو چون ده زانی؟

— ماموستاکه مان به نیمه ی وتوه.

زه ری ئیتر شکی بو نه مایه وه. به نائومیدی وتی:

— که وایه چی بکه یین که خور بیته ناو حه وشه که مانه وه.

حه سه ن بیبری کرده وه و وتی:

— کاتی خور هه لات بوتی دینمه ناو حه شه وه.

زه ری به ناباوه ری وتی:

— ناتوانی.

— باشه، دوایی ده بیینی!

— ناخر چون؟

— تو کارت چیه. بوتی دینمه خواره وه.

زه ری چووه ناو خه یالی خوی.

سه عات بوو به یه کی دواتیوه رو. حه سه ن به په له به ره و قوتابخانه رویشته. هه ولی ده دا تا ناخرین له حزه ی

مه دره سه ش له مال بمینیتیه وه، تا زه ری که متر ته نیا بیت. چون بیستبووی که دایکی، به بوغزه وه، ده یگوت:

— له عننه ت له و ژیانه ی که نیمه هه مانه. ته واوی فکر و زکرم له کارخانه له لای زه ری یه که نه کا به لایه کی به سه ر

بیت.

حه سه ن سه ره رای مندالی خوی له و قسانه حالی ده بوو. هه ولی ده دا ناگای له خوشکه چکوله که ی بیت. کاتی زه نگی

کوتایی مه دره سه لی ده درا، خیرا ده گه راوه مال، تا زه ری ته نیا نه بیت. زور جار که مناله کان بو کایه کردن ده هاتنه

لای، له گه لیان نه ده چوو؛ ته گه ر چووبایه، زه ری شی له گه ل خوی ده برد؛ ته وی له په نا دیوار داده نا تا چاو له کایه ی

فوتبال بکات. زه ری به چاوه ره شه خره کانی یه وه چاوی لیده کرد، پیده که نی، زه وق ده یگرت و له جیوه هه لی

ده خسته وه.

به یانی روژی دوایی هه وره کان رویشتن و خور هه لات. زه ری و حه سه ن هه ر وه ک جارن له سه ر پلیکانه کان دانیشتن

و وه کو بالنده کان خویان له به ر خوره تاو گه رم کرده وه. حه سه ن کتیب و ده فته ره که ی له سه ر عه رز بلاو کرده وه و

خه ریکی نووسینه وه ی ده سه کانی بوو. له نه کاو چاوه خر و ره شه کانی زه ری بریقه یان لی هه ستا، راپه ری و وتی:

— کاکه چاوت لی یه؟

حه سه ن هه روا که ده ینووسی، وتی:

— له چی؟

— خور هه لاتووه.

حه سه ن، له حالی نووسین دا، وتی:

— ئه رى.

— ده ي باشه، بيهينه نيو حه وشه وه.

حە سە ن سە رقالى دە رسە كانى بوو و حالى نه دە بوو زە رى چ دە لى.

زە رى دووپاتى كرده وه:

— بيهينه خوار ئيترا!

حە سە ن قە لە مە كە ي خستە ناو دە مى و سە رى هە لينا:

— زە رى، من خە ريكەم دە رسە كانم دە نووسمە وه. چيه شلووقت كردهوه؟ تو كە هە ميشە كچى چاك بووى.

— ئاخىر دە ترسم دووبارە بچيته وه ژير هە وره كان.

حە سە ن هاتە وه خو:

— ئه وه باسى چ دە كە ي؟

— باسى خور، مە گە ر قە رار نه بوو بيهينه خوار بوم؟

حە سە ن تازه حالى بوو كە زە رى مە بە ستى چيه. سە ره تاشراوه كە ي خوراند و وتى:

— باشه هە ر ئيستا! كە هينامە خواره وه، تو كايە ي لە گە ل بكة و ليمگە رى با من دە رسە كانم بنووسمە وه.

زە رى، بە زە وقە وه، وتى:

— باشه كاكە، باشه.

حە سە ن هە ستايە سە ر پى. زە رى ش هە ستا كە وه دواى كە وي، حە سە ن وتى:

— تو ليره دانيشه و چاوه كانت بيه سته، هيچ چاوى لى مە كە تا خورت بو دينمە خواره وه.

زە رى دە سته چكوله كانى لە سە ر چە ناگە ي دانا و بى دە نگ بوو:

— ناوا باشه؟

— ئه رى باشه، نابى هيچ تە ماشا كە ي.

زە رى لە ماوه ي چاوه روانى يە كە ي دا نوقمى خە يال بوو. لە خە يالى دا خور لە ناو حە وشە كە يان دانيشتوه.

حە وشە كە يان گە وره بووه و پر بووه لە گولە بە روژه. لە ناوه راستى حە وشە كە دا حە وزىكى پر لە ماسى هە يه. ماسى

سوور. گولە بە روژه كان سە ريان خوار كردهوه تە وه و سلاو لە خور دە كە ن. ماسى يە كان سە ريان لە ناو دە رده هينا و

سلاويان لە خور كرد. خور دە دره وشا يه وه، وه كو سكه ي دوو تمه نى تازه. وه كو ئه و قابله مانە ي داىكى دە يشتن. لە

نە كاو بازى دا تا لە داوينى خور دابنيسى، كە حە سە ن بانگى كرد:

— زە رى! چاوت هە لينه.

زە رى چاوى هە لينا. حە سە ن راوه ستابوو، دە سته كانى لە پشتە وه بوو. دياربوو كە شتىكى شاردهوه تە وه:

— جا ئيستا دانيشه.

زە رى، وه ك بيچوه پشيله، پە نجه ي دادا و داناشت.

— ئيستا ديسان چاوت بگره. هە ليان مە هينه تا پيت دە ليم.

زە رى ئارام و گويدير چاوى بە ست. حە سە ن ئه و ئاوينه يە ي كە بە ديوارى وه تاغە كە يانە وه هە لاوه سراوو، لە گە ل خوى

هينابووه حە وش. ئاوينه كە ي لە سە ر عە رز بە رامبەر بە خور دانا و خور كە وتە نيوى و دره وشايه وه. حە سە ن، بە

خوشحالى يه وه، بانگى خوشكه كە ي كرد:

— زە رى چاوت هە لينه.

زە رى چاوه كانى كرده وه. حە سە ن وتى:

— وه ره ئيره.

زه ری هه ستا و له لای براهه ی راوه ستا. حه سه ن وتی:

— جا نیستا چاوی لی که. دیتت خورم بو هینایه خوار. دانیشه و کایه ی له که ل بکه.

زه ری دانیشته و دهسته کانی خسته ژیر چه ناگه ی و چاوی بری یه ئاوینه که. خور له ناو حه وشه که یان دابوو. بیری کرده وه:

— نیستا حه وشه که سه وز ده بیت و ده بیته باغیکی که وره ، باغیکی پر له گوله به روژه به حه وزیکی که وره وه، پر له ماسی سوور. ماسی یه کان به حه سره ت چاوی له خور ده که ن و پال به یه کتره وه ده نین تا بیینه پیش، به لکو باشتر خور ببینن؛ باله کانیان به یه که وه ده نووسینن و سرود ده خوینن. سرودی خوره تاو. دایه ش له ریوه ده گاتی. بوخچه ی بن هه نگلی پر له چاکه تی تازه بو من، بو حه سه ن، بو خوی. چه ند دانه ش بو مندالانی کولانه که مان که چاکه تیان نیه. حه سه ن ده رس نووسینه وه که ی ته واو بوو. هه ستایه سه ر پی. زه ری لیو به خه نده له پیش ئاوینه که خه وی لی که وتبوو. حه سه ن گرتیه باوه ش و بردی بو وه تاخه که و کونه په توه که ی جارانی به سه ردا کیشا. دواپی ده فتر و کتیبه که ی هه لگرت و هه لات به ره و مه دره سه.

شه و بوو. دایه له که ل گوتنی گورانیه کی فولکلور به نه رمی، ده سستی به دروونه وهی چاکه ته که ی زه ری کرد. زه ری، وه ک بیچووهد پیشله، له په نا دایکی دانیشته:

— دایه، حه سه ن پیش نیوه رو خوری بو هینامه خوار.

— یانی چی؟ مه که ر ده کری؟!

— ئه ری ده کری. دوایه پیشانت ده ده م. من خوم خورت بو دینمه ناو حه وشه وه.

زه ری هه روا بو دایکه سه رسور ماو و ناباوه ره که ی، قسه ی ده کرد:

— هه ر که پیی خور که وته حه وشه که هه موو شتیک گورا. حه وشه که، که وره بوو. له ناوه راستی دا باغیک شین بوو، پر له گول و حه وزیکی که وره ی پر له ماسی. هه موویان سلاویان له خور ده کرد. نازانی ماسی یه کان چون پالیان به یه که وه ده نا تا خور باشتر ببینن. ئه وکات تو هاتی و بوخچه یه کت له بن هه نگل دابوو پر له چاکه تی نوی، له وانه ی له کارخانه دا ده یان چنی.

دایک ده رزی و ده زووی له ده ست دا وشک بوو. چاوی له روخساری ره نگ په ریوی زه ری کرد:

— بوت دینمه وه گیانی دایه، بوت دینمه وه.

— که ی؟

— نازانم که ی، به لام زوری پی ناچی، روژیک که حه قی خومان وه رگرت، کاتیک که کارخانه بییته هی خاوه نه کانی راسته قینه ی خوی؛ واته بییته هی ئه و که سانه که کاری تیدا ده که ن.

— چون؟

دایکی بیری کرده وه، چون قسه بکات که زه ری تی بگا:

— گیانی دایه ، هه موو کاریک ده بی له سه ره تاوه ده ست پی بکر ی. هه روه ک له پلیکان چوونه سه ر وایه. ده بی له پلیکانی ئه وه له وه ده ست پی بکه ی، تا بگه یه پلیکانی ئاخیر؛ ئیمه ش نیستا له پلیکانی ئه وه له وه ده ستمان پیکردوه.

— ئه و هه مووه ده لین شورا، ده زانی یانی چی؟

— یانی ئیمه له به ینی کریکاران چند که س هه لده بژیرین، تا خومان کارخانه که هه لسوورینین.

— دایه، تو ئه وانه له کی فیر بووی؟

— له شورش. دوا ی شورش زانیمان که چ کلاویک چووه ته سه رمان.

— نیستا ئیتر کلاو ناچیته سه رتان.

– ئیجازه ناده یین. چون زور شت فیر بووین. زانیمان که به ته نیایی کاریکمان بو ناچیتته پیش.

– تف له رووی ساحه بی کارخانه. بژی شورا.

دایکی پیکه نی و وتی:

– مه ترسه! وه ختیک دیت که توش ده نکت هه لبری و شیعار بده ی... دره ننگ نه بووه.

– به لام دایه، خو من له شورش دا شیعارم ده دا.

– ئه ری گیانی دایه ده زانم.

زه ری چوو نیو باوه شی دایکی. سه ری هه لینا و چاوی له روخساری بری. دایکی له خه یال دابوو. خه یالی شورا، فکری یه کیه تی کریکاران و فکری به یانی یه کی رووناک.

زه ری ش له خه یال دابوو. له خه یالی ئه و خوره ی که هاته هه وشه که یان؛ له خه یالی گوله به روژه کان؛ له خه یالی ماسی یه کان و له خه یالی ئه و روژه ی که دایکی چاکه تی بو دینیتته وه؛ ئه و روژه ی که دایکیشی ده توانی خور بینیتته ناو هه وشه که یانه وه.

هه و النامه ی کتیب

قه دهغه کرانی حجابی ئیسلامی بو منالان

چاوپیکه وتنیک له گه ل په روین کابولی

هانا: له گه ل سوپاس بو ئه و کاته ی که ته رخانت کرد بو دیدار له گه ل هانا. "که مپهینی نیونه ته وه یی ژنان بو پاریزگاری له مافی ژنان له ئیران" له دو سالی رابردو ودا ههلسوورانیکي زوری بووه بو مه حکوم کردنی ژن کوژی و فرههنگی کونه په رست و دژ به ژن له وولاتانی روژئاوادا. ئه م که مپهینه به تاییهت له سوید زور دهنگی دایه وه و مهسه له ی حجابی ئیسلامی و منالان. بوو به باسی میدیا و کومه لگا. رای ئیوه سه بارهت به حجابی منالان چیه؟

په روین: به ر له وه ی که وه لامي پرسپاره بده مه وه، پیویسته که میک بگه ریمه وه سه ر پیشینه ی باسه که . له دوو سال له مه و پیشه وه، دوا ی ئه و قسه و باسانه ی که له سوئید هاته کایه وه، ئیمه ناره زایه تی خومانمان دژی حجاب بو منالانی که متر له ۱۶ سال ده بری و داوای قه دهغه کردنی حجاب مان کرد بو منالان. ئه م باسانه کاتیک هاتنه ئاراهه که له سوئید شه پولیک له قه تلی ناموسی که وتبووه ری. له م کاره ساتانه دا چه ن ژن و که نیشکی که نجی په نابهر، سه ر به بنه ماله ی موسولمان، کوژران یا به توندی برینداربوون. هوی سه ره کی که له دادگادا (محکمه) بو ئه م ئه زیه ت و ئازار و کاره ساتانه ده خرایه به ر ده م، ئه وه بوو که ئه م ژنانه، شیوه یه کی تری ژنیان هه لېژاردووه و پشتیان کردووه له داب و نه ریت و فه رهه نگی بنه ماله و که س و کار و نه ته وایه تی یان. ئیمه دژی ئه م ئه زیه ت و ئازاره راوه ستاین و رامان که یانده که ئینسانه کان سه ره رای شوینی له دایک بوون، زمان و فه رهه نگی و مه زهه ب ی که س و کاریان، مافی خویانه که شیوه و چونیه تی ژنیان، به و جوړه ی که خویان چه ز ده که ن، دیاری بکه ن. موخالیفه کانی ئیمه، چ له نیو بوچوونی دواکه تووی هه ندیک له سویدی یه کان و چ له نیو په نابهران دا، پیمان وایه که ده بی داب و نه ریتی هه ر گروپ و قه وم و نه ته وه یه ک ریزی لی بگیری ته نانه ت ئه گه ر ئه م داب و نه ریتانه له دژایه تی له گه ل ده سکه وته کانی تا به ئه مروی کومه لگای ئینسانی سه باره ت به ئازادی و مافه کانی تاکه که سی و کومه لایه تی دا بن. ئه مه له روانگه ی نسبی بوون فه رهه نگی وه باس ده کری که ئیمه به توندی دژی راده وه ستین.

سه باره ت به حجابی منالان، ئیمه پیمان وایه که هه موو منالانی دنیا بو گه شه ی که سایه تی و کومه لایه تی یان، ده بی ئیمکاناتی یه کسانیان بو فه راهه م بکری. ناکری هه ندیک منال به هوی ره نگی سپی له شیان ئیمکاناتی تاییه تیان پی بدری و هه ندیک منالی تر به هوی ره نگی ره شی له شیان له هه ندیک ئیمکانات بی به ش بکرین. ئه م مهسه له سه بارهت به منالانیک که له بنه ماله ی موسلمان و مه زهه بی دا گه وره ده بن، خو ده نوینی. ئه وه ویستی دایک و باوکه کانه که ده بی کچه کانیان له ته مه نی ۹ سالی را خویان داپوشن و خویان له باقی کومه ل دابرن. ئیمه پیمان وایه که ئه م کاره هه له یه، به م هوی ئاسایی یه که حجاب نورمی ئاسایی پوشاکی منالان له وه سه رده می ئه مرو دا نیه.

هانا: بوچی ده بی حجاب بو وینه له مه درهسه بو منالان قه دهغه بکری، به لام بو گه وره سالان ئازاد بیت؟ مه گه ر حجاب هکه چ له بهر منال دابیت یا گه وره. هه ر هه مان

شت نیه؟!

په روښ: هه ر وه ک له پيشتر دا وتم، حيجاب نه وعيک له پوشاکي ټاسايي نيه. ټه م پوشاکه، به ر له هه موو شتيک، مناله کان دابه ش ده کا به موسولمان و غه يره موسولمان. منال ناتواني موسولمان يا غه يره موسولمان، مه سيحي، يه هوودي يا ... بيت. ټه وه کاري گه وره کانه. منالان ته نيا ده که ونه شوين دايک و باوکيان. گه وره سالان له زوربه ي کات دا مافي هه لېژاردن له منال زه وت ده که ن؛ بيير و رای مه زهه بي ده خه نه ميشکيانه وه و هه ر له منالي يه وه له باقي کومه ل دابريان ده که ن.

مه سه له يه که تر ټه وه يه که حيجاب به ټاشکرا سلامه تي و پاک و خاويني منالان تووشي مه ترسي ده کات. چارشيو، به ر ده گري له هات و چو و هه لسووراني ټازادي منال له کاتي کايه و ياري کردن دا. له باري روحي شه وه ټه وان له منالاني تر جيا ده کاته وه. زوربه ي ټه م منالانه له مه دره سه به ته نيا و ټاق ده ميننه وه و ټه وه ش خوي گوشاريکي رووحي زور ده خاته سهريان. له کاتي وه رزش دا به رهه لست و خه ته ري جددی يان بو دينيته پيش؛ (من ليړه دا له مه له کردن و دانس قسه ناکه م چون ټه م جوړه منالانه مافي به شداري له م جوړه کارانه يان نيه). منالان به هوي هه لسووران و جم و جولي ټاييه ت به ته مه ن يان، زور زوو ټاره ق ده که ن. جا ټه مجار حيسابي ټه وه بکه که حيجابي ټيسلاميشت پيوه بيت! حيجاب هه روه ها زياني زوري هه يه بو مووي سه ر و به رگري ده کا له تيشکي خور، که له شي ټينسان به پيي زانست پيوستي پي هه يه.

ټه مانه ي وتم ته نيا به شيکي بچوک له و زه ره دانه يه که حيجاب له باري جيسي يه وه تووشي منالي ده کات. زه ره دي گه وره تر ټه و فکره يه که ټه و منالانه هه ر له سه رده مي منالي يه وه له گه لي گه وره ده بن. ټه و ان فيري ټه وه ده کرين که له پياو که مترن؛ که ته نيا وه سيله يه کن بو به رهه مهيناني منال؛ که له ته مه نيکي ټاييه ت را (٩ سالان) کاتي ټه وه ديت که بو دريژه پيداني نه سلي شوو، تير و پر مندال بيته دنيا. هه ر له مندالي يه وه فيري ټه وه ده کرين که کول به دنياوه هه لنه گرن چون دنيا بي بايه خه و ترسي خوا و جه هه ټه م و قيامه ت ده خه نه دليانه وه بو ټه وي که له ټيمکاناتي به ريبي ټيان له م دنيايه دا چاوپوشي بکه ن.

به شيکي زور له و منالانه کاتيک ده گه نه ته مه ني بالغ بوون، تووشي موشکيله و ناراحه تي نه فسي ده بن. داخوازي يه ټيسناني و سه ره ټايي يه کاني ټه وان له لايه که وه روويه روو ده بي له گه ل بي مه يلي کومه لگا و له لايه که تره وه فشاري مال و که س وکار و مه زهه ب و کولتوري حاکم، به چاندني ترس له خوا و هه ره شه ي سزاي ټاييني و بنه ماله يي يه وه. زوريک له م کچانه زور زوو ده س ده که ن به درو کردن له گه ل که س و کاريان و مه جبوور ده کرين به ټيانپيکي دوروو. بو وينه له ماله وه و له گه ره که خويان جوریک ليباس ده که نه به ريان و (دوور له چاوي که س و کار) له شويني کوبونه وه ي گشتي، يا له گه ل هاوري يان و ټاواله کاني خويان به جوریکي تر خويان ده رازيننه وه. هه لبه ت ټه مه ته نيا له ده س ټه و کچانه ديت که به به جه رگن و ده يانه وي هه رچي زووتر خويان له ټير ده سه لاتي که س و کاريان رزگار بکه ن. ټه گينا به شيکي زور له و کچانه تووشي بي هيوايي، دلساردي و په ريشاني روحي ده بن.

به تازه يي پروفيسوريک که له يه کيک له خه سته خانه کاني ستوکهولم دا کار ده کا نيگه راني خوي له زيادبووني ټماره ي ټه و کچانه ي که بو دروونه وه ي په رده ي کچيني يان په يوه ندي به خسته خانه وه ده گرين، راگه ياند ټه م پروفيسوره ده لي که ټه م کچانه له ته رسي بنه ماله که يان روو ده که نه ټيمه . هه روه ها ده لي که ټه مه زياتر ټه و کچانه ن که به پيچه وانه ي مه يلي خويان به شوو ده درين. ده بي بووتري که ټه م نه شته رگه ري يه (عه مه لي جه راحي) بي خه ته ر نيه. ټيمه ده زانين که مه دره سه شوينيکي گشتي يه بو فيرکردن و بارهيناني منالان و بو ټاماده کردنيان بو ټيان و داهاتوو. ټه گه ر ټينسان، کومه لگا و داهاتوو به لامانه وه گرنگ بن، ټه وسا ده بي مه دره سه محيطيکي ټازاد و به ري له فشاري مه زهه ب و سوننه ت و داب و نه ريتي کون بيت. ټيمه خوازياري چوارچيوه يه که سيکولار واته غه يره مه زه هه بين بو

منالان، دوور له هه ر جوړه فشار، هه لاواردن و جياوازی خستنه وه؛ بو شه وه ی بتوانن له وه زعیکی یه کسان و نارام زانیاریان ببنه سه ر و ده سکه وته کانی ټینسانی بکه ن به به شیک له ټیانیان. ټایین یه کیک له و فاکته رانه یه که ریگه ده گری له م به ره و پیش چوون و که لک وه رگرتنه له ده سکه وته کانی ټینسانی، هه ر بویه ش ده بی ټاسه واری مه زهه ب له مه دره سه دا نه مینی.

ټه م وه زعییه ته به گشتی و ټه وه ی که حیجاب له ټه ساس دا به مانای به که م دانان و بی حورمه تی کردنه به وجودی ژن، هوی که مپه ینی ټیمه یه دژی حیجاب.

ټیمه تا ټیستا دوو جار له کونفرانسی سالانه ی ریکخواوی رزگاری منالان دا، به یاننامه مان پیشکه ش کردووه و داوای که ده غه کردنی حیجاب مان کردووه بو منالان. له کونفرانسی ټه مسال دا تا راده یه ک له و باره وه سه رکه وتوو بووین.

هانا: کومه لگا چ رولیکی هه یه له م باره وه؟

په روین: به بروای ټیمه کومه لگا به رپرسه سه باره ت به ټه ندامه کانی. کومه لگا به رپرسه بو دابین کردنی مه دره سه ، څه سته خانه و ټیمکاناتی ټاسایشی گشتی بو ټه ندامه کانی. ټه مرو له زوریک له وولاتانی دنیا دا به پپی قانون ده بی منالان بچنه مه دره سه، ته نانه ت ټه گه ر دایک و باوکیش پپیان خوش نه بیت و ټه و که سه ش که به ر به چوونی منال بو مه دره سه بگری، سزا ده ده ری. هویه که شی ټه وه یه که ټینسانی ټه مرو ټیتر به و پله یه له گه شه ی فیکری گه یشتووه که خویندنه وه و نووسین به شتیکی بنه ره تی دابنیت و له هه ر شوینیک له توانای دابووبی حکومه ته کانی مه جبوور کردووه به دابین کردنی ټیمکانی مه دره سه ی گشتی و ټیجباری بو هه موو منالان.

به بروای ټیمه ده بی ټه م شته حیجاب یش بگریته به ر. منالان خویمان توانای پاراستنی خویمان نیه. بویه ده بی کومه لگا ټه م ټه رکه بخاته سه ر شانی خوی و پاریزگاری له منالان بکات. لیدان له مندال ټه مرو له زوریک له ولاتان به تاوان ده ژمیردري، ته نانه ت ټه گه ر دایک و باوکی مناله که ش ټه م کاره بکات. بو هه موو که س روونه که ټه زیه ت و ټازاردانی منال، ده بیته هوی ټه وه ی که گه شه کردنی که سایه تی منال بکه ویته مه ترسی جدی یه وه. حیجاب یش هه مان کار ده کات. منالان داهاتووی کومه لن و کومه لگا له به رانیه ر گه شه کردنی ټه وان دا به رپرسی سه ره کی یه. منالان ملکی دایک و باوک نین و هه ر بویه ش بنه ماله مافی ټه وه ی ټیه به مه یلی خوی له گه لیان ره فتار بکات!

دیدار

روژی ۱۷ مانگی جولای ۱۹۹۸ له له نده ن، دیداریکی دوستانه له نیوان عه تا موفتی به نوینه رایه تی روژنامه ی "په یام" و مصلح شیخ الاسلامی به نوینه رایه تی "هانا وهه روه ها ئه نوه ر سولتانی و عه بدولا صالح پیک هات.

له م دیداره دا، سه باره ت به بارودوخی گشتی کاروباری روژنامه کان وچونیه تی به ره وپیش بردنیان قسه کرا و به تاییه ت چه ند خالیک زیاتر که وته به ر سه رنج. کورته یه ک له قسه ویاسه کان له م دیداره دا بریتی بوون له:

—تیکوشان بو گشتی بوونه وه ی نویسی کوردی سورانی به پیتی لاتین و کولینه وه له ریگر و ریخوشکه رانی ئه م کوششه به وه ریخستنی قسه وباس و دیالوگ له م روژنامه دا.

—وه ک عورفی روژنامه گه ری، روژنامه کان ریگا به هه ر روژنامه یه کی تر، به تاییه ت به یه کتر، بده ن که ئه و نووسراوانه ی که له م روژنامه دا بلاو ده بنه وه، به هیئانی سه رچاوه، چاپ بکه نه وه. ئه م نیازه ش، بو ئاگاداری نووسه ران، له هه موو ژماره کانی داهاتوودا رابگه یه ندری.

سه لمان روشدی بو مافی ره وای ژیانی پشت به

کی ده به سستی؟

ایرج فرزاد

ماجه رای سه لمان روشدی، جاریکی تر، بو ماوه بیه کی کورت، بوو به باسی کوروکومه لی ده وله تانی ته وروپی و بازاری روزنامه گهری روزتاوا. گهرچی فه توای کوشتنی سه لمان روشدی له لایه ن خومه یینی و تاقمه ئیسلامیه کانی حاکم له ئیران هه ر وه ک خوی مابوو، به لام هه ندی روودار ببوونه هوی ته وه که خه لک وای تیی بگه ن که گوایه فه رمانی قه تلی روشدی هه لوه شاره ته وه.

له ۲۱ مانگی سپتامبری ۹۸ د، خاته می سه ره ک کوماری ئیسلامی ئیران بو به شداری کردن له کو بوونه وه ی گشتی "ریکخراوی نه ته وه یه کگرتوه کان" چوو بو نامریکا. خاته می له و کو بوونه وه دا وتی که ده وله تی ئیسلامی ئیران "دژ به تروريسمه!" و هه ول ته دا بو دامه رزاندنی "ده وره یه کی لیک گه یشتنی نیو نه ته وه یی!!". به دوا ی ته ویش دا، "خه رازی" وه زیری کاروباری ده ره وه ی رژیمی ئیسلامی ئیران له چاوپیکه وتنیک له گه ل وه زیری ده ره وه ی ئینگلیس دا، رایگه یاند که کوماری ئیسلامی ئیران به هیچ شیوه یه ک بو کوشتنی سه لمان روشدی هه ول نادات. ته مه شتیک بوو که زور له گه ل بوچوونی ده وله تانی ئوروپایی یه ک ده که وت. به لای ته وانه وه، خاته می، نوینه ری "ئیسلا می هیمن و معتدل"، ده بی بیاریزی و حکومت ته که ی یارمه تی بدری. به لای خاته می شه وه ده بوا ته و بو پاراستنی ته واره تی رژیمی ئیسلامی که له مه ترسی که وتوو، دیپلوماسی به کار بیینی و ده وله تانی روزتاوا به و قه ناعه ته بگه بیینی که یارمه تی رژیمی ئیسلام بده ن تا ده سه لاتی خوی له ئیران دا رابگری. ته م رژیمه که بیست ساله ژیان و شادی و پیکه بیینی له ژیر یاساکانی دژی ئینسانی ئیسلام دا خنکاندوو، گوایه ئیستا له ژیر سیبه ری "پریزیدنت خاته می" دا، ده کری هه ندی ئال وگوری به سه ردا بیت و کاربه ده سته وه حشیانه کانی ئیسلامی که میک له غاو بکات، تا ده وله ته ته وروپاییه کانیش په یوندی خویان له گه ل رژیم دا قایمتر بکه ن و له "ولاتیکی هیمن" دا، خه ریکی سه رمایه گوزاری بن و قازانجی خویان بیاریزن.

به لام، ته و شته ی که نه جه نابی خاته می و نه ده وله ته ته وروپاییه کان، هیچ کامیان نایگره به رچاو و نایانه وی به هیچ جوریک بیری لی بکه نه وه ته و راستی یه ئاشکرایه یه که خه لکی ئیران، به ژن و لاو و کریکار و زه حمه تکیش یه وه، به رووناکییر و کتیب خوین یه وه، هیچ جوهره حکومتیکی ئیسلامی یان ناویت. خه لکی ئیران خوی ئاماده ده کات که بو هه میشه و به یه کجاری رژیمی ئیسلامی به گور بسپیری. هیچ جوهره ئالترناتیویکی ئیسلامی، جا له ژیر هه ر روپوش و رواله تیک دابیت، هیچ جوهره شانسیکی له داهاتوی کومه لگای ئیران دا نیه. ته مه راستییه که که ته نانه ت بیر لی کردنه وه که ی، مه ترسیه کی گه وره ته خاته دلی هه ر دوولا: هه م تاقمه ئیسلامیه کانی حاکم له ئیران و هه م ده وله تانی ته وروپایی. هه ر بویه شه که بو پیشگیری له تیک رووخانی رژیمی ئیسلام، ده یانه وی بالی به نیو

"هيمن و موعته دلی پريزيدنت خاتمه می" به هيز که ن تا ئه ویش به لکو بتوانی "ريفورمه" پيوسته کان به ئه نجام بگه يینی!

به لام هه ر دوو لا، وه کو حاله تیک له یاری شه تره نج دا، "ناچ مه ز" کراون. موره ی یارییه که و نوبه ی یاری ده میکه له ده سستی ئه وان دا نه ماوه و ئه وه خه لکی نارازی ئیرانه که ریگای هه ر جولانه ویه کی لی بریون. خه لک به هه ر جوره ریفورمیک، به هه ر جوره پاشه کشه یه کی رژیمی ئیسلامی، بو چه سپاندنی داخواییه کانیا و بو روخاندنی ته واوی نه گبه تی ده سه لاتی تاقمه ئیسلامیه کان روژ له گه ل روژ سوورتر ده بن.

هه ر بویه ش زیاتر له چه ند روژی نه خایاند که سه ر له نوی له ئیران بلین ئه وه ی خاتمه می یا "خه رازی" (وه زیری ده ره وه ی ولات) وتوویانه، بو خوینانیا و توه وه و فه توای "ئیمام" له جیگه ی خوی ماوه و که س ناتوانی هه لیوه شینیه وه! ته نانه ت جایزه ی کوشتنی سه لمان روشدیش یان زیاد کرد! سه لمان روشدی که چه ند روژیک له به ر خوشباوه ری خوی یه وه به رژیمی ئیسلامی، هه ناسه یه کی راحه تی کیشابوو، دووباره گه رایه وه حاله تی هه وه ل. رژیمی ئیسلامیش بو سه ده مین و هه زاره مین جار رواله تی نه گریس و دژی ئینسانی خوی به خه لکی جیهان پیشان دایه وه. حکومه تی ئینگلیس یش به وپه ری بی شه رمی یه وه، له زمانی وه زیری کاری و باری ده ره وه ی ولاته وه، به ناشکرا داوای له سه لمان روشدی کرد که بو پاراستنی به ره ژه وندی یه ئابووری و سیاسی یه کانی ئینگلیس ده می ببه سستی و مافی ژیان و راده برین و نووسینی خوی بکاته ده ست مایه ی سات و سه ودای ده وله تانی روژتاوا له گه ل حه ره که ی کونه په رستانه ی ئیسلامی له هه ر شوینیک؛ جا با ئیسته له گه ل ده سه لاتداران له ئیران بی، یان سبه یینی سازان له گه ل طالبان له ئه فغانستان، یان تیروریسته ئیسلامیه کان له ئه لجه زیره بی.

ته نه ا یه ک ریگا بو ئازادی نو سین و قه له م، بو ئازادی ده برینی بیروباوه ری جوراوجور له ئیرانی ژیر ده سه لاتی حکومه تی ئیسلامی دا ماوه ته وه: ئه ویش روخاندنی ئه و رژیمه ئیسلامیه یه که به بوونی ئه و، هه ر چه شنه ئازادییه ک ته نانه ت روژیکیش ناخیه نی. ئه مه ریگه یه که که خه لکی ئیران هه لیان بژاردوو. خه لکی ئیران له بیست سالی رابردوو دا فه توای قه تلی ده یان هه زار که س له خوشه ویستانی خوینانیا بیستوو وه به چاوی خوینانیا دیوانه که چون ئازیزه کانیا له ژیر د سه لاتی که سانیکی وه کو "لاجه وه ردی" دا تیداچوون. "لاجه وه ردی" یه ک که کاتی کوژرا، هه ر ئه م پريزيدنت خاتمه می یه، به نیوی خویه وه به یانی سوپاسی له سه ر ده رکرد.

سه لمان روشدی ش باشتره له م خوشباروه ری و دل به ستن به ده وله ته ئه وروپاییه کان و دلخوش کردن به بالیک له باله کانی حکومه تی جه لاده ئیسلامیه کان له ئیران خوی رزگار بکات و خه باتی خوی بو ده برینی بیرو را، له گه ل خه باتی ره وا و ئینسانی خه لکی ئیران بو ئازادی و بو روخاندنی رژیمی ئیسلامی گری بدات. ئه وه تاقه ریگای راسته قینه بو خه باتی که سانی وه کوو ئه ویشه بو به دی هینانی مافی ده برینی بیرو باوه ر، بی ئه وه ی مه ترسی ئه وه یان هه بی که بکه ونه به ر هیرشی ره وه ی مه رگه هینه ری حزب الله. نه ده وله تانی ئه وروپایی که خوینان له کونفهرانسی "گوادلوپ" ئه م تاقمه ئیسلامیه یان به سه ر خه لکی ئیران دا، داسه پاند و نه هیچ به شیک له باله کانی رژیمی سه ده کانی ناوه راست له ئیران، ناتوانن و نایانه وی مافی ده برینی بیرو باوه ر، مافی نووسین و قسه کردن، بیاریزن.

ئه و روژه دوورنیه که ده سه لاتدارانی ئیستای ئیران له دادگا ببینن. ئه وسا پرسیاریک له میشکی سه دان هه زار که س دا ده خوئیه وه:

بوچی سه لمان روشدی، نه یویست به و هیزه پشت ببه سستی که به ره انبه ر به فه رمانده رانی سه دان هه زار قه تلی تریش راوه ستا؟

ئیسسته ش بو وه لام دانه وه به م پرسیاره زور دره ننگ نه بووه؛ به لام له سبه یینی روخانی رژیمی ئیسلامیدا ئیتر دره ننگ

ده بی و راده ی باوه ری خه لک به نووسه ریک که ته نانه ت له پاریزگاری له بیرو باوه ری خویدا قورس و قایم نه بووه،
نزم ده بیته وه.

هه و النامه ی کتیب

برای به ریز کاک مصلح (ریبوار)

سلاوی گه رم و گه ش

وا بو سالیک ده چی له کوردستان دوورکه وتوومه ته وه و لیره قه تیس ماوم. ژیانی ئیره ته فاوهدیکی نه وتوی له گه ل لای خومان نیه. به ته واوی بی زار و وه رست بووم، روهی نوینه رانی سه ده ره شه کانی چه رخی ناوه راست به تاییه تی بزوتنه وه ی ناموباره کی ئیسلامی ره ش بیت، نه گینا ئیشم بیره چی بوو. هه شت مانگه له نیوان ره فز و قبولی فلان و فیسار ولات دا توپ توپینم به شه ش سه ر خیزانه وه پی ده کری! پی ده چی دوا هه مین له نگه رم ولاتی فینله ند بیت. نه ویش له وانه یه ۴ تا ۵ مانگی تر بخایه نی!!

ژیانی نه م ماوه یه بیجگه له چه ند مانگیکی هه مووی به فه راغ به سه رم بردووو. شه رایتی کارکردن نه ک بو په ناهنده و ئیمه مانانی ته مه لی په روه رده ی ده سستی سیسته می سه رمایه داری ده وله تی وه ک به عس _ که نه لگویه کی موشه وه شی ده وله تی شوره وی بوو _ به لکو بو خودی تورکان سه خته. به هوی نزمی هه سستی چینایه تی وه هه موو ژیانان هه لپه کردنه بو کار و کارکردن!!

په ناهه نده کانی ده وروبه رم به خاوه ن شه هاده کانیسه وه خه لکانی ئاساییین. به پله ی یه که م هه لو مه رچی سه ختی ئابووری کوردستان و ناستقراری راوی ناون. ئامانجی نه وه ل و ئاخیرینان به وانه شی لاف و گه زافی چه پ و رادیکال و کریکاری بوون و سیاسه ت لی ده ده ن کاسبی کردن و پاره کوکردنه وه یه!! که سانی شکست خواردوو و بی ئاسو که له نه نجامی سراع و کیشمه کیشه وه نه هاتیبته ده ره وه، چاوه روانی کاری دروستی وه ک خه بات و تیکوشان و قازانج گه یاندن به چینی کریکاریان لی ناگری!!

له ژماره ی ۷ مانگنامه ی په یام، ئایاری ۱۹۹۸ ل ۱۳ دا به ناوی "جوان بوکانی" یه که وه وتاریکت له سه ر خوت، به ناویشانی "پیشره وانی شیعیری نویی!! کوردی له روزهه لاتی کوردستان" بلاو کردوته وه .
نه و جوهره نووسینه له دنیای نه ده ب و نووسین دا غه ریب نیه. گه لی له نووسه رانی لای ئیمه له و چه شنه نووسینه یان بلاو کردوته وه . جیاوازی یه که له وه دایه نه وان له به ره هه می بی بایه خ و که م سه دای خویان دواون، به لام به ریزت خوت نمایش کردووو!!

نه وه ی هانی دام نه م یه ک دوو دیره بنووسم یه ک دوو په ره گرافی نووسینه که ته. یه که میان: وا خوت پیشان داوه که یه کیکی له دامه زرینه رانی کومه له ی کونی ئیرانی. هه ر چه ندم کرد نه متوانی شایه تمان به دیار نه و قسه یه دا بهینم، گومانم هه یه له جزووی دامه زرینه ران دا بووبیتی، چونکه یه کی له دامه زرینه ری ریکخواه یه کی واییت هه رگیز ریکخواه که ی ناکات به قوربانی هه ندی مه سائلی تاییه تی و... خوی نادورینی. هینده ش بزانه هه لقولوی خیزانیکی ناسیونالیستی و... بووی. قه ناعه تم وایه که سیکیش له کویره دی یه کی وه ک مه ریوان دا هاتیبته دنیاوه ، به نه سل له خیزانیکی کریکاری دا په روه رده نه بووبی، بناغه ی بوش ده بی، مه حاله ببیته کومونستیکی (...؟) و خاراو.

دووو م: باسی نه وه ت کردووو که بو یه که م جار له به هاری ۱۹۹۱ دا نه و شیعرانه ی بو رووداوه جوراوجوره کانی کوردستانی عیراق وتوتن له شیوه ی نامیله که یه ک دا به ناویشانی "چه ند لاپه ره له ده فته ری به رباخه ل" بلاوت کردوته وه.

نه و په ره گرافه به لای خوینه رانه وه ره خنه و باس هه لناگری. به لام به لای منه وه قاییلی ره خنه و سه رزه نشت و تیشک خستنه سه ره.

به ر له پای دوز کردنت له خه باتی ئه سلی ناو کوردستان، ئه و کومه له شیعره ت به تایپ کراوی سپارده من. دواى خوت
وه ک وه فایه ک (بدون مقابل) ده قاوده ق ئه گه ر به سه هودا نه چووبم به تیراژی ۱۰ - ۱۵ دانه به ناوه مسته عاره که وه
بوم بلاو کردیته وه. به هه زار حال بوم ساغ کرایه وه. ئه مه له کوتایی وه رزی هاوین بوو.
له به ر که م تیراژ بوونی نامیلکه که ، به خاتری ئه وه ی زورترین که س شیعره کان ببینن و بزنان شاعیریکی کوردی ئیران
شیعری بو خه لکی کوردستانی عیراق وتوو، هاتم له ژماره (۱ ، ۲ ، ۴ ، ۱۷) ی گوڤاری ئه ده بی کریکاری دا په یمانم
شکاندو به ناوی ریبواره وه چه ند پارچه شیعرم دووباره بو بلاو کردیته وه.
من له مه عده ن پاکی خومه وه بو تو و بو شیعر و ئه ده بیاتی کریکاری هینده به وه فا بووم و ناوتم به رز راگرت.
که چی به ریزت تا ئیستا پرکیشی نووسینی نامه یه کت نه کردوه! گریمان ناوی من زه روری نیه، خو ده کرا بتنووسیايه
که سیکى خه لکی سلیمانی ئه و به رهه مه ی بو به چاپ گه یاندووم!!
ئه مه سه ره تای دامه زرانندی قسه و باسیکی جیدی یه، ئه گه ر له خوتا راده بینى ئه وه عه رز و ئه وه گه ز... ژماره ی
تازه ی هانام بو ره وانه بکه.

* تیبینی: ئه م نامه یه بو بلاو بوونه وه ده شی.

به سلاوی دووباره

عه باس شوان

تورکیا ۱۱_۷_۱۹۹۸

هه و النامه ی کتیب